

Strategia Rozwoju Miasta Limanowa na lata 2014 – 2020

Inicjator Strategii:

Władysław Bieda – Burmistrz Limanowej

Opracowanie Strategii:

Zespół ds. Strategii Rozwoju Miasta Limanowa, pod przewodnictwem
Wacława Zonia – Zastępcy Burmistrza Miasta, Szefa Zespołu

przy udziale Eksperta strategicznego Miasta – *Tomasza Bogdana*

Limanova 2014

Zawartość merytoryczna dokumentu:

1. Geneza, inspiracje, przesłanki dla Strategii Rozwoju Miasta Limanowa

2. Organizacja prac nad Strategią Rozwoju Miasta Limanowa

Wyznaczenie zespołu zajmującego się Strategią

Podział ról uczestników Zespołu ds. Strategii Rozwoju Miasta Limanowa 2020

Sposób sformalizowania prac Zespołu

3. Metodologia i harmonogram prac nad dokumentem Strategii

Zakres i harmonogram prac

Przebieg warsztatów strategicznych

4. Propozycja wizji rozwoju Miasta Limanowa do roku 2020

Wprowadzenie

Rezultaty prac nad wizją Miasta Limanowa

Narzędzia wykorzystane do opracowania wizji

5. Diagnoza stanu miasta – podsumowanie i wnioski

Charakterystyka wybranych cech Miasta

Analiza SWOT Miasta

6. Wyniki analizy SWOT, charakteryzujące siły miasta, jej szanse, a także słabe strony i zagrożenia

7. Wyniki analizy TOWS wskazującej na konieczność obrania konkretnej strategii działania miasta

8. Zidentyfikowane obszary strategicznego działania, w których planowany jest rozwój Miasta Limanowa

Obszar 1. LIMA[NOWE] MIASTO

Obszar 2. LIMA[NOWA] PRODUKT TURYSTYCZNY

Obszar 3. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Obszar 4. REWITALIZACJA PRZESTRZENI MIEJSKIEJ

9. System wdrażania Strategii Rozwoju Miasta Limanowa 2014 – 2020

1. Geneza, inspiracje, przesłanki dla Strategii Rozwoju Miasta Limanowa

„Miasta są miejscami, w których spotykają się ludzie, by wymieniać się poglądami, handlować lub po prostu odpoczywać. Dobrze zaprojektowane otoczenie inspiruje ludzi, którzy w nim żyją, zaś źle zaprojektowane miasta zniechęcają swoich mieszkańców” - Richard Rogers – znany brytyjski architekt

Szanowni mieszkańcy, goście i partnerzy Miasta Limanowa,

przywołane na wstępie architektoniczne spojrzenie na miasto Richarda Rogersa jest bliskie mojemu myśleniu o mieście, jako przestrzeni do wspólnego działania mieszkańców. Analizując aktualne otoczenie samorządu i rozwiązania czy też warunki tworzone dla rozwoju samorządu w niedalekiej przyszłości z jeszcze większym przekonaniem twierdzę, że samorząd przyszłości to ten, który będzie w stanie nawiązać codzienną, systematyczną i kreatywną relację ze swoimi mieszkańcami – relację, która pozwoli na wspólne projektowanie przestrzeni miejskiej w każdej dziedzinie życia społecznego.

Dlatego też inicjując kilka miesięcy temu proces przygotowania nowej strategii rozwoju Miasta Limanowa w perspektywie 2020 roku wymagałem od zespołu ludzi do tego procesu powołanych, aby dokument strategii został **wypracowany**, aby toczona była dyskusja nad szansami i kierunkami rozwojowymi Limanowej w kontekście zmian zachodzących w gminach sąsiednich, subregionie sądeckim oraz całym Województwie Małopolskim. Oczekiwałem, aby strategia naszego miasta była postrzegana przez pryzmat kilku cech:

po pierwsze, aby była narzędziem rozwoju w czasie możliwym do wyobrażenia; nie było naszą ambicją zaplanowania pakietu konkretnych zadań inwestycyjnych do realizacji w najbliższych latach. Jako samorząd dysponujemy już narzędziami dla planowania operacyjnego – to wieloletnie prognozy finansowe i zadaniowe budżety roczne. Tak kierowałem pracami zespołu współpracowników, aby uzyskać wiedzę dotyczącą możliwych i jak najbardziej optymalnych dla Limanowej kierunków rozwoju w dłuższym horyzoncie czasowym niż dwa, trzy lata. Ze względu na fakt zaplanowania rozwoju województwa do roku 2020, również i my przyjęliśmy taki okres obowiązywania nowego dla Limanowej planu strategicznego;

po drugie, aby w swych rozwiązaniach uwzględniała zapisy Koncepcji Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (*wprowadzanie obszarów funkcjonalnych, jako nowego narzędzie rozwoju samorządów*) oraz założeń dotyczących krajowej i regionalnej polityki rozwoju wobec miast. Jak wskazują dokumenty o charakterze strategicznym, w najbliższych dziesięcioleciach miasta staną się głównymi ośrodkami rozwoju w kraju, to od obszarów miejskich zależeć będzie w sposób bezpośredni jakość życia w otoczeniu miast. Wydaje się, że każde z miast – tych dużych, o strategicznym znaczenia dla kraju, i tych mniejszych konkurujących o swoją pozycję w wymiarze regionalnym – powinno myśleć o nowych, odważnych, ale osadzonych w naturalnych potencjałach kierunkach rozwojowych. Nowocześnie zarządzanie miasto nie może opierać się o politykę kontynuacji, wyzwań jest zbyt wiele: umiejętność identyfikowania problemów społeczno-gospodarczych oraz stałe monitorowanie zjawisk społeczno-przestrzennych, porządkowanie ładu przestrzennego, tworzenie nowych instrumentów rozwojowych miast to kwestie, dla których podczas prac nad strategią rozwoju poszukiwaliśmy rozwiązań;

po trzecie, aby realizowane podczas prac nad Strategią Rozwoju Miasta Limanowa 2014 – 2020 zadania były mocno osadzone w proces programowania rozwoju regionalnego obejmujące wyznaczenie kierunków rozwoju kraju zarówno w zakresie wydatkowania środków UE jak i planowania przestrzennego, a także przez Województwo Małopolskie w wymiarze regionalnym (prawne, programowe i proceduralne przygotowanie regionu do absorpcji planowanych dla Małopolski środków europejskich). Aby podejmowane w ramach strategii działania nie dotyczyły tylko formalnego opracowania dokumentu pn. strategia rozwoju miasta, ale pozwalały wypracować sposób myślenia o rozwoju Miasta w kontekście roku 2020;

Oddając lekturę Strategii Rozwoju Miasta Limanowa na lata 2014 – 2020 wyrażam nadzieję, że tak jak ja osobiście, tak również Państwo zauważycie w niej cechy, których oczekiwałem inicjując proces opracowania strategii.

Władysław Bieda – Burmistrz Miasta Limanowa

Wacław Zoń – Zastępca Burmistrza, Szef Zespołu ds. Strategii

2. Organizacja prac nad Strategią Rozwoju Miasta Limanowa

Organizacja prac nad strategią została podzielona na trzy autonomiczne zadania:

- a/ wyznaczenie zespołu zajmującego się opracowaniem strategii
- b/ określenie zadań zespołu i jego uczestników
- c/ określenie i wdrożenie sposobu sformalizowania prac zespołu

Wyznaczenie zespołu zajmującego się strategią –

Analiza kilkunastu planów strategicznych oraz dostępnych publikacji w tym zakresie wskazuje, iż nie istnieje „jeden najlepszy”, czy też „najczęściej stosowany” model współpracy w procesie tworzenia strategii rozwoju w jednostkach samorządu terytorialnego. Dla każdej organizacji można przyjąć różne formy i zakres działania. Zastanowienie się *kto?* i *w jakim zakresie?* powinien być zaangażowany w ten proces było bardzo ważne z kilku punktów widzenia.

Myślenie o zespole ds. Strategii Miasta zostało ukierunkowane zarówno „do wewnątrz Urzędu Miejskiego (pracownicy) jak i na zewnątrz (mieszkańcy, radni, jednostki podległe, partnerzy samorządu). Zważywszy na możliwe role oraz moment zaangażowania się w prace na rzecz strategii, jego uczestników podzielono na trzy grupy:

1. ***budowniczy strategii*** – osoby i organizacje bezpośrednio zaangażowane w tworzenie strategii, rozumianej nie tylko jako dokument, ale przede wszystkim jako sposób myślenia o rozwoju miasta. Ta grupa tworzyła plan strategicznego rozwoju – Burmistrz Miasta, najbliżsi współpracownicy oraz wynajęty ekspert;
2. ***realizatorzy strategii*** – to wykonawcy planu, od nich będzie zależeć czy zapisy strategii będą systematycznie realizowane, czy jej realizacja przyniesie w dłuższym horyzoncie czasowym pozytywne efekty w samorządzie i jego otoczeniu;
3. ***odbiorcy strategii*** – wszystkie te grupy, które były angażowane do prac nad strategią rozwoju. Mieszkańcy, przedsiębiorcy, organizacje społeczne. Myśląc o odbiorcach strategii zwracaliśmy uwagę, aby w procesie korzystania z wiedzy i doświadczenia poszczególnych grup dbać w miarę możliwości o równowagę w wykorzystywaniu w końcowej redakcji dokumentu bazy wiedzy odbiorców. Chodziło o to, aby strategia była zrównoważona w akcentach, aby jakakolwiek

grupa społeczna „nie zdominowała” myślenia o rozwoju.

Tabela 1. Skład Zespołu ds. Strategii Rozwoju Miasta Limanowa – prezentacja rozkładu zaangażowania [3 – mocne zaangażowanie, 0 – brak zaangażowania]

Uczestnik	Funkcja	Organizacja	Realizacja	Odbiorca
Lider/Inicjator	Burmistrz Miasta	3	2	1
Zespół Lidera	pracownicy Urzędu Miejskiego w Limanowej	3	3	2
Szef Projektu Strategia	Zastępca Burmistrza	3	1	1
Główny Ekspert	Planowanie strategiczne	3	0	0
Grupy strategiczne	instytucje z otoczenia Miasta Limanowa, specjaliści branżowi	2	1	1

Podjęcie decyzji o wyborze **Szefa Zespołu** ds. Strategii Rozwoju Miasta Limanowa 2020 było ważnym momentem dla całego późniejszego procesu. W uwarunkowaniach samorządu terytorialnego decyzja ta bowiem, ma późniejsze implikacje tak w wymiarze „wewnętrznym” jak i „zewnętrznym”. Na zewnątrz to informacja jak poważnie strategia traktowana jest przez szefa JST – samodzielne objęcie funkcji kierowania pracami przez Burmistrza, mogło dowodzić jego osobistego zaangażowania w tworzenie i redakcję dokumentu strategii. Z drugiej jednak strony, mogło mieć decydujące znaczenie o komforcie pracy pozostałych uczestników Zespołu – codzienne obowiązki Burmistrza, realizacja zadań poza Urzędem mogły wpłynąć na spowolnienie realizacji prac. Ostatecznie ustalono, że Szefem Zespołu ds. Strategii będzie Zastępca Burmistrza. Szef Zespołu bezpośrednio, w imieniu Burmistrza organizował i kierował pracami Zespołu.

Ekspert główny – zaproszenie do współpracy eksperta wynikało z przyjętego modelu opracowywania strategii w tzw. *metodzie eksperckiej*. Zadania eksperta głównego to poznanie problemów i potrzeb miasta, dzielenie się doświadczeniem, współpraca we wszystkich etapach realizacji strategii i co najważniejsze, czuwanie, aby proces przygotowania strategii nie był obciążony błędami – szczegółowy zakres prac eksperta został scharakteryzowany w dalszej części dokumentu.

Grupy strategiczne – to osoby zaproszone do prac nad Strategią Rozwoju Miasta. Decydując, kto zostanie zaproszony kierowano się kryterium faktyczności pomocy. Uczestnicy warsztatów strategicznych: samorządowcy, przedstawiciele instytucji publicznych, samorządów gospodarczych, przedstawiciele środowisk edukacji, kultury, przedsiębiorcy, brali czynny i ważny udział w fundamencie merytorycznym strategii, analizie SWOT i identyfikacji obszarów problemowych.

W skład grup strategicznych wchodziły osoby posiadające:

- a. *pozycję instytucjonalną* – szefowie jednostek publicznych funkcjonujących na terenie miasta
- b. *pozycję społeczną* – autorytety środowiska miasta
- c. *pozycję polityczną* – władza publiczna
- d. *wiedzę* – specjaliści w danych obszarach planowania strategicznego
- e. *umiejętność współpracy* – efektywna praca grupowa

Podział ról uczestników Zespołu ds. Strategii Rozwoju Miasta Limanowa 2020

Burmistrz Miasta / Lider Strategii:

- a. określał kierunki rozwoju miasta
- b. dobierał personel do realizacji wizji
- c. współuczestniczył w pracach nad strategią
- d. wyznaczał cele dla rozwoju miasta i określał plany ich realizacji
- e. oceniał rezultaty planowania strategicznego

Zespół ds. Strategii:

- a. wspierał Burmistrza – stanowił dla lidera zaplecze merytoryczne, zespół radców, partnerów do rozmowy i dyskusji o przyszłości miasta
- b. dostarczał informacji i danych wyjściowych, organizował przepływ informacji pomiędzy uczestnikami prac
- c. dbał o jakość opracowywanych przez eksperta głównego materiałów cząstkowych

Przewodniczący Zespołu ds. Strategii:

- a. uczestniczył we wszystkich etapach prac nad strategią
- b. organizował wykonanie etapów procesu tworzenia strategii
- c. monitorował harmonogram realizacji

Główny ekspert:

- a. opracował narzędzia dla poszczególnych etapów strategii
- b. brał aktywny, wiodący udział we wszystkich etapach budowania strategii
- c. pomagał merytorycznie Przewodniczącemu Zespołu ds. Strategii
- d. wskazywał możliwe rozwiązania
- e. dbał o najwyższą jakość opracowań
- f. ustalał założenia do ewaluacji strategii

Uczestnicy grup strategicznych:

- a. uczestniczyli w dyskusjach merytorycznych, warsztatach strategicznych
- b. ustalali cele i określali plany ich realizacji
- c. zapewniali informacje, dane, udostępniali wymaganą „bazę wiedzy”

Sposób sformalizowania prac Zespołu –

Strategie przygotowywane na różnych szczeblach administracji wymagają odpowiednio dostosowanych struktur organizacyjnych zdolnych do wykonania zadania z zakresu planowania strategicznego. Pod pojęciem struktury organizacyjnej rozumie się formalne powołanie zespołu ludzi realizujących plan strategiczny dla samorządu od momentu podjęcia decyzji do momentu przyjęcia dokumentu strategii. Zespół wyznaczony do prac nad strategią może liczyć od kilku do nawet kilkudziesięciu osób – w zależności od wielkości samorządu i ambicji w kontekście jakości samego dokumentu. Doświadczenie wskazuje, że w przypadku małych miast i gmin, optymalnym jest utworzenie zespołu nie przekraczającego kilkanaście osób, zaangażowanego do prac nad strategią albo w wybranych tematach, albo w wybranych okresach harmonogramu realizacji zadań.

Konstruując strukturę i organizację prac nad Strategią Rozwoju Miasta Limanowej prowadzono rozważania na dwóch płaszczyznach:

- a/ w jaki sposób i na jakich zasadach uczestniczyć będą w pracach zespołu pracownicy Urzędu?
- b/ jak zaplanować strukturę organizacyjną powołaną do planowania strategicznego?
- c/ czy zespół będzie odpowiedzialny za wdrażanie strategii, monitoring procesu i ewaluację?

W rezultacie dokonanych rozważań, zarządzeniem Burmistrza Miasta powołano Zespół ds. Strategii Rozwoju pod przewodnictwem Pana Wacława Zonia – Zastępcy Burmistrza Miasta.

W aspekcie formalnym jest to zespół o charakterze zadaniowym, wyznaczony do zrealizowania w określonym czasie konkretnego działania przez zespół pracowników różnych komórek organizacyjnych Urzędu. Rozwiązanie to było użyteczne z kilku powodów: po pierwsze, połączone zostały różne zasoby informacyjne, co wpłynęło na tworzoną podczas prac „bazę wiedzy”; po drugie, maksymalnie (ale i racjonalnie) spłaszczone strukturę organizacyjną dla procesu planowania strategicznego; po trzecie, wszystkie fazy przygotowywania strategii były uspołeczniane również wewnątrz Urzędu, wśród pracowników poszczególnych komórek organizacyjnych.

Ze względu na fakt, iż w Urzędzie Miejskim funkcjonuje struktura odpowiedzialna merytorycznie za rozwój miasta – celem wykorzystania jej potencjału – postanowiono pozostawić w jego kompetencjach procesy wdrażania strategii i monitorowania postępów jej realizacji.

Poniżej przedstawiono strukturę organizacyjną odpowiedzialną za proces powstawania strategii i opracowanie końcowe dokumentu:

3. Metodologia i harmonogram prac nad dokumentem Strategii

Zastosowana metodologia prac wynikała wprost z inspiracji i oczekiwań, którymi kierował się inicjator strategii, Burmistrz Limanowej. Przyjmując metodę organizacji pracy i uzyskiwania efektów częściowych każdorazowo Zespół ds. Strategii odnosił się do celów stawianych przez Burmistrza, opisanych i uzasadnionych we wprowadzeniu niniejszego dokumentu.

Zakres zrealizowanych prac został podzielony na kilka etapów częściowych:

Działania główne projektu Strategia Limanowa 2020	
1	Opracowanie narzędzi do prac nad poszczególnymi etapami realizacji Strategii
2	Organizacja prac nad strategią – Wyznaczenie zespołu zajmującego się strategią Powołanie zespołu roboczego opracowującego strategię Określenie i podział zadań dla członków zespołu Sformalizowanie metod działania i prac zespołu
3	Wizja Miasta w kontekście roku 2020 – Opis oczekiwanego stanu w przyszłości Określenie wizji dokumentu strategicznego – wiązanie różnych punktów widzenia Realizacja działań uspołeczniających proces tworzenia strategii
4	Diagnoza stanu – podstawa do wyznaczenia celów strategicznych Wybór obszarów diagnostycznych – określenie zakresu tematycznego Określenie horyzontu czasowego diagnozy i głównych źródeł informacji Określenie metod diagnozy Opracowanie diagnozy sytuacji społeczno-gospodarczej miasta
5	Analiza problemowa – Analiza SWOT – identyfikacja obszarów i elementów analizy Analiza TOWS – wybór konkretnych celów strategicznych Analiza przyczynowo skutkowa – działanie komplementarne, sprawdzenie i uszczegółowienie rezultatów analiz TOWS/SWOT Realizacja działań uspołeczniających proces tworzenia strategii

6	Plan strategiczny - Wybór i sformułowanie celów w logice: obszary działania/cele strategiczne/cele operacyjne/działania i inicjatywy
7	Strategia Limanowa 2020 - Opracowanie i redakcja końcowa strategii rozwoju
8	Proces uspołeczniania strategii - Określenie zakresu uspołeczniania Określenie adresatów procesu uspołeczniania Określenie i zastosowanie uzgodnionych metod uspołeczniania poszczególnych etapów budowania strategii
9	Warsztaty wspierające proces tworzenia strategii - Określenie liczby i momentów organizacji warsztatów Identyfikacja uczestników Opracowanie programów warsztatów i logistyki realizacji
10	Częstkowe i końcowa prezentacja wyników prac zespołu roboczego projektu Określenie zasad prezentowania wyników – czas, miejsce, adresaci, forma

Zawartość merytoryczna końcowej wersji Strategii Rozwoju została wypracowana podczas cyklu warsztatów strategicznych, zrealizowanych według poniżej scharakteryzowanych scenariuszy:

Pierwsze spotkanie warsztatowe:

[temat] przedstawienie założeń i celów dla Strategii Rozwoju Miasta Limanowa 2020

[temat] strategia rozwoju – dokument czy sposób myślenia? omówienie organizacji i harmonogramu prac, inspiracje inicjatora strategii rozwoju

Drugie spotkanie warsztatowe:

[temat] spotkanie wizyjne z Burmistrzem i Zastępcą Burmistrza – dyskusja o diagnozie miasta, wyzwaniach i wizjach rozwojowych w horyzoncie 2020 roku

Trzecie spotkanie warsztatowe:

[temat] Diagnoza problemów i identyfikacja szans rozwojowych – analiza SWOT Miasta Limanowa – punkt widzenia Zespołu ds. Strategii Miasta Limanowa oraz Radnych Rady Miejskiej w Limanowej

Czwarte spotkanie warsztatowe:

[temat] *Wizja Miasta Limanowa – omówienie i uzasadnienie propozycji, dyskusja, wspólna aprobata Zespołu*

[temat] *prezentacja i omówienie wyników – analiza SWOT Miasta*

[temat] *omówienie zasad realizacji analizy TOWS – wstęp do określenia strategii działania Miasta do roku 2020*

Piąte spotkanie warsztatowe:

[temat] *Diagnoza strategiczna Miasta – omówienie i uzasadnienie wyników, dyskusja, wspólna aprobata Zespołu*

[temat] *Prezentacja i podsumowanie wyników analizy TOWS Miasta – dyskusja, konsultacja i wspólna aprobata Zespołu*

[temat] *Europejskie źródła finansowania rozwoju / charakterystyki krajowych i regionalnego programu operacyjnego 2014 – 2020 / Plan strategiczny dla Miasta do roku 2020 – projekt obszarów strategicznych i celów ogólnych*

Szóste spotkanie warsztatowe:

Równoległe do prac prowadzonych w grupie reprezentującej środowiska społeczne i samorządowe, realizowane były warsztaty i spotkania indywidualne z przedsiębiorcami Limanowej zainteresowanymi współpracą rozwojową z Miastem

[temat] *strategia rozwoju Limanowej – punkt widzenia przedsiębiorców*

[temat] *RPO WM 2014 – 2020 oraz krajowe programy operacyjne: obszary wsparcia rozwoju biznesu*

[temat] *ustalenie procesu i harmonogramu indywidualnego wsparcia dla przedsiębiorców planujących inwestycje na terenie Limanowej*

Działania wspierające realizację warsztatów:

[temat] *opracowanie materiału doradczego z zakresu warunków skutecznego przygotowania do ubiegania się o środki europejskie 2020*

[temat] *opracowanie merytorycznych materiałów doradczych dotyczących: RPO WM 2014 – 2020, krajowych programów operacyjnych: obszary wsparcia, obszary zainteresowania, obszary inspirujące do działania*

4. Propozycja wizji rozwoju Miasta Limanowa do roku 2020

WPROWADZENIE

Wizja jednostki samorządu terytorialnego to opis oczekiwanego jej stanu w przyszłości. Biorąc pod uwagę okres obowiązywania opracowywanej strategii, pracowano nad konstrukcją wizji Miasta w kontekście roku 2020, dbając, aby wizja pełniła kilka podstawowych funkcji:

- a. obrazowała stan docelowy – czyli określała cel nadrzędny rozwoju
- b. informowała o ambicjach/aspiracjach lidera/inicjatora strategii
- c. jednoczyła „pracowników strategii” wokół idei – twórcy strategii powinni się z nią utożsamiać

Doświadczenie wskazuje, iż istnieją dwa możliwe momenty na sformułowanie wizji. Pierwszy to sam początek procesu budowania strategii, drugi – po etapie diagnozy. Rozważając argumenty za wizją na początku procesu:

- przystępując do prac, zawsze zmierzamy w jakimś określonym celu
- wyniki diagnozy mogą nas ograniczać, a przecież myśląc o przyszłości powinniśmy być „wolni od ograniczeń”
  - określenie wizji na początku prac mocno mobilizuje zespół strategii i określa kierunki jego prac

oraz argumenty za wizją po diagnozach:

- dopiero po diagnozie będziemy wiedzieć, w jakim kierunku zmierzać
  - wizja to nie fantastyka
- unikamy problemu „nietrafionej” wizji

Lider strategii podjął decyzję o sformułowaniu wizji na samym początku prac.

NARZĘDZIA wykorzystane do opracowania wizji

Jak sformułowano wizję?

Proces powstawania wizji został objęty dwoma etapami. Pierwszy polegał na realizacji spotkania eksperta strategicznego z Burmistrzem, podczas którego toczona była dyskusja skupiająca się wokół:

- a. wyobrażenia, jak powinno wyglądać Miasto w perspektywie 2020 roku?
- b. organizacji, instytucji, partnerów występujących w tym wyobrażeniu – rola, cechy, pełnione funkcje w dłuższej perspektywie
- c. relacji i powiązań występujących w otoczeniu miasta
- d. opisanie miasta synonimami
- e. uszczegółowienia funkcji miasta w przyszłości – na podstawie wcześniejszych rezultatów dyskusji

Zaproponowany na podstawie tzw. „spotkania wizyjnego” projekt wizji Miasta, w drugim etapie konstruowania jej ostatecznego brzmienia został przedstawiony i skonsultowany podczas warsztatu eksperckiego z Zespołem ds. Strategii Rozwoju Miasta Limanowa. Merytoryczne efekty tego spotkania zostały uwzględnione w przyjętej wersji wizji miasta w roku 2020.

WIZJA

Limanowa – miasto dobrego życia, dbające o mieszkańców, zapewniające wysokie standardy świadczenia usług oraz wdrażające innowacyjne rozwiązania w zakresie organizacji miasta z poszanowaniem przestrzeni i potrzeb uczestników życia publicznego. Miasto wykorzystujące i rozwijające swoje atuty i potencjały, inspirujące do działania i aktywności swoich mieszkańców.

5. Diagnoza stanu Miasta Limanowa – podsumowanie i wnioski

WPROWADZENIE

Diagnoza jednostki samorządu terytorialnego to szczegółowy opis sytuacji samej jednostki oraz jej otoczenia. Główną cechą diagnozy musi pozostawać jej rzetelność, ponieważ:

- warunkuje użyteczność celów operacyjnych, tworzonych na podstawie diagnozy
- może być źródłem interesujących i ważnych dla późniejszego rozwoju informacji
- wymusza kontakty z mieszkańcami i partnerami samorządu – z jednej strony staje się źródłem wiedzy o mieście „z innych punktów widzenia”, a z drugiej służy uspołecznianiu strategii już od momentu etapu diagnostycznego
- ułatwia i systematyzuje późniejsze etapy tworzenia strategii

Podczas dyskusji nad zakresem i głębokością diagnozy zdecydowano o realizacji tego procesu w dwóch powiązanych ze sobą etapach:

Etap 1		Etap 2	
Analiza publicznie dostępnych danych i informacji		Analiza SWOT/TOWS	
Etap 1			
PROCES UZYSKIWANIA WYNIKÓW Z DIAGNOZY		Analiza publicznie dostępnych danych i informacji	

Analizie poddano dane wtórne stanowiące aktualną bazę wiedzy o mieście w poniższym zakresie tematycznym:

- uwarunkowania ogólne (historyczne, gospodarcze, społeczne, pełnione funkcje, konkurencyjność)

- zasoby materialne (przestrzeń, stan zagospodarowania, własność terenów, zasoby naturalne, stan środowiska, infrastruktura techniczna, plany zagospodarowania, rynek nieruchomości)
- gospodarka (struktura, branże, koniunktura, przedsiębiorczość, rynek pracy, perspektywy rozwoju)
- kultura (aktywność kulturalna, zabytki, atrakcje kulturalne, znani twórcy, instytucje, oferta)
- organizacje społeczne (struktura, skala działania, więzi, potencjał ekonomiczny mieszkańców)
- społeczeństwo (mieszkania, usługi, administracja, zdrowie, bezpieczeństwo i opieka społeczna)

Wyniki i wnioski z tego etapu prac diagnostycznych zostały omówione na warsztatach Zespołu ds. Strategii Rozwoju Miasta – od tego momentu stanowiły fundament merytoryczny dalszych prac.

Uwarunkowania ogólne

Miasto Limanowa jest siedzibą powiatu limanowskiego i jego głównym ośrodkiem administracyjnym, gospodarczym, edukacyjnym oraz kulturalno-społecznym. Powiat limanowski usytuowany jest w południowej części województwa małopolskiego, na obszarze charakteryzującym się wysokimi walorami przyrodniczymi i krajobrazowymi. Sąsiaduje z powiatami myślenickim, nowotarskim, nowosądeckim, brzeskim i bocheńskim.

Rysunek 1. Schematyczna mapa województwa małopolskiego

Źródło: Opracowano na podstawie źródeł internetowych

Przez powiat limanowski przebiegają ważne szlaki komunikacyjne, w tym droga krajowa nr 28 (zwana trasą karpacką, biegnąca od Zatoru do przejścia granicznego w Medyce) oraz drogi wojewódzkie: nr 964 (Kasina Wielka - Dobczyce - Wieliczka - Niepołomice - Ispina - Zielona - Szczurowa - Biskupice Radłowskie), nr 965 (Zielona - Bochnia - Limanowa), nr 968 (Lubień - Mszana Dolna - Kamienica - Zabrzeż). Obszar powiatu położony jest stosunkowo niedaleko ważnych ośrodków miejskich regionu. Odległość z Limanowej do Krakowa wynosi około 60 km, do Nowego Sącza - ok. 25 km, do Nowego Targu - ok. 45 km, do Tarnowa - ok. 60 km, do Gorlic - ok. 60 km, do Zakopanego - ok. 65 km. Położenie miasta Limanowa w niewielkiej odległości od stolicy Małopolski, w dobrze skomunikowanym oraz atrakcyjnym turystycznie obszarze należy do jego atutów.

Miasto Limanowa jest jedną z dwóch gmin miejskich położonych na terenie powiatu limanowskiego. Ogółem, w skład powiatu limanowskiego wchodzi dwanaście gmin i sto siedemdziesiąt jeden miejscowości.

Rysunek 2. Schematyczna mapa powiatu limanowskiego

Źródło: www.limanowa.pl – portal powiatu limanowskiego

Miasto Limanowa położone jest we wschodniej części powiatu limanowskiego. Sąsiaduje z gminami wiejskimi Limanowa oraz Tymbark. Usytuowane jest w niewielkiej kotlinie otoczonej górami Beskidu Wyspowego. Bezpośrednio nad miastem od strony północnej wznoszą się: Łysa Góra (780,6 m n.p.m.) i Miejska Góra (715,6 m n.p.m.), wchodzące w skład Pasma Łososińskiego. Zabudowę z pozostałych stron ograniczają stoki: Paproci (640 m n.p.m.), Dzielca (628 m n.p.m.), Lipowego (572 m n.p.m.) i Jabłońca (624 m n.p.m.). Przepływające przez obszar miasta potoki Starowiejski, Jabłoniecki i Mordarka tworzą rzekę Sowlinę, która odprowadza wody do Łososiny, lewobrzeżnego dopływu Dunajca.

Pierwsza pisemna wzmianka o Limanowej pochodzi z 1498 roku i wskazuje, iż właścicielami wsi „Ilmanowa” byli bracia Piotr i Stanisław Słupscy. Słupscy ufundowali pierwszy kościół parafialny i erygowali parafię, która swymi granicami objęła okoliczne wsie: Mordarkę, Jabłoniec, Starą Wieś, Lipowe i Sowliny. Wieś została kupiona przez stolnika krakowskiego Achacego Jordana, który ustanowił w niej ośrodek administracyjno-sądowniczy. W 1565 roku król Zygmunt August wydał synowi Achacego Jordana Stanisławowi przywilej lokacyjny zezwalający na podniesienie wsi Limanowa do rangi miasta, przy zachowaniu wymogów prawa magdeburskiego. Rządy w miasteczku mógł sprawować wójt stojący na czele rady, wyznaczono dwa doroczne jarmarki oraz cotygodniowe targi. Przesłanką do lokacji w tym miejscu miasta był m.in. fakt, iż przebiegał tędy boczny, ale licznie uczęszczany szlak handlowy z Węgier do Krakowa. W wiekach późniejszych przywilej króla Zygmunta Augusta był potwierdzany przez następnych monarchów - Władysława III Wazę (1603 r.) i Augusta III Sasa (1713 r.), a ostatni w 1792 r. wydał austriacki cesarz Franciszek Leopold (po I rozbiórce Polski). Głównym

źródłem utrzymania miasta były handel i drobne rzemiosło. Funkcjonujący w mieście browar słynął z wysokiej jakości piwa, które eksportowane było nawet do Węgier. Z rzemiosł najlepiej prosperowało szewstwo. U schyłku XVI w. istniała w Limanowej szkoła parafialna.

Rozwój miasta hamowany był przez wojny i epidemie chorób zakaźnych. W 1697 roku miasto zostało zniszczone przez wielki pożar, który strawił prawie wszystkie domy mieszkalne, kościół, szkołę, ratusz i obwarowania miejskie. Jego odbudowa nastąpiła w czasach zaboru austriackiego. W mieście w dalszym ciągu kwitł handel i organizowano jarmarki. Istotnym momentem w dziejach miasta było utworzenie w nim siedziby władz powiatowych (1867 r.). Na dalszy rozwój Limanowej, szczególnie pod względem gospodarczo-kulturalnym, duży wpływ miała działalność Józefa Becka. Ważnym impulsem dla rozwoju miasta było również wybudowanie linii kolejowej z Chabówki do Nowego Sącza (1885 r.).

Na przełomie XIX i XX wieku w mieście i jego okolicach nastąpił rozwój działalności przemysłowej. W Sowlinach koło Limanowej wybudowano dużą jak na owe czasy rafinerię nafty - był to pierwszy znaczący zakład przemysłowy w powiecie limanowskim. Przebudowano również limanowski browar, w mieście funkcjonował też duży tartak.

W czasie I wojny światowej w mieście i okolicach toczyły się walki pomiędzy wojskami rosyjskimi, które w Karpatach najdalej doszły właśnie do Limanowej, a wojskami austriacko - węgierskimi. W walkach tych brały również udział Legiony Józefa Piłsudskiego. Wydarzenia te przeszły do historii pod nazwą Bitwa pod Limanową.

W okresie międzywojennym miasto zostało zelektryfikowane. Wybudowano w nim nową szkołę i wodociągi miejskie. Zamknięto wtedy także produkcję w sowlińskiej rafinerii nafty i piwa w limanowskim browarze.

W czasie II wojny światowej okolice Limanowej były miejscem walk partyzanckich. Wielu mieszkańców miasta i okolic zostało zesłanych do obozów koncentracyjnych, eksterminacji uległa ludność żydowska miasta (około 2 000 osób).

Po zakończeniu II wojny światowej w mieście postępował rozwój szkolnictwa, w Limanowej powstały pierwsze szkoły średnie. Miasto poszerzało swoje granice zajmując obszary sąsiadujących z nim wsi. Rozwijały się zakłady przemysłowe: Łososińskie Zakłady Przemysłu Drzewnego, Spółdzielnia Owocarsko-Warzywnicza, Krakowska Fabryka Aparatów Pomiarowych. Na bazie zabudowań porafineryjnych w Sowlinach uruchomiono bazę paliw CPN. W mieście powstało nowe osiedle mieszkaniowe i wybudowano nowe ulice. Limanową zaopatrzoneo w nową sieć wodociągową, kanalizacyjną, oczyszczalnię ścieków i sieć gazową. Wybudowano

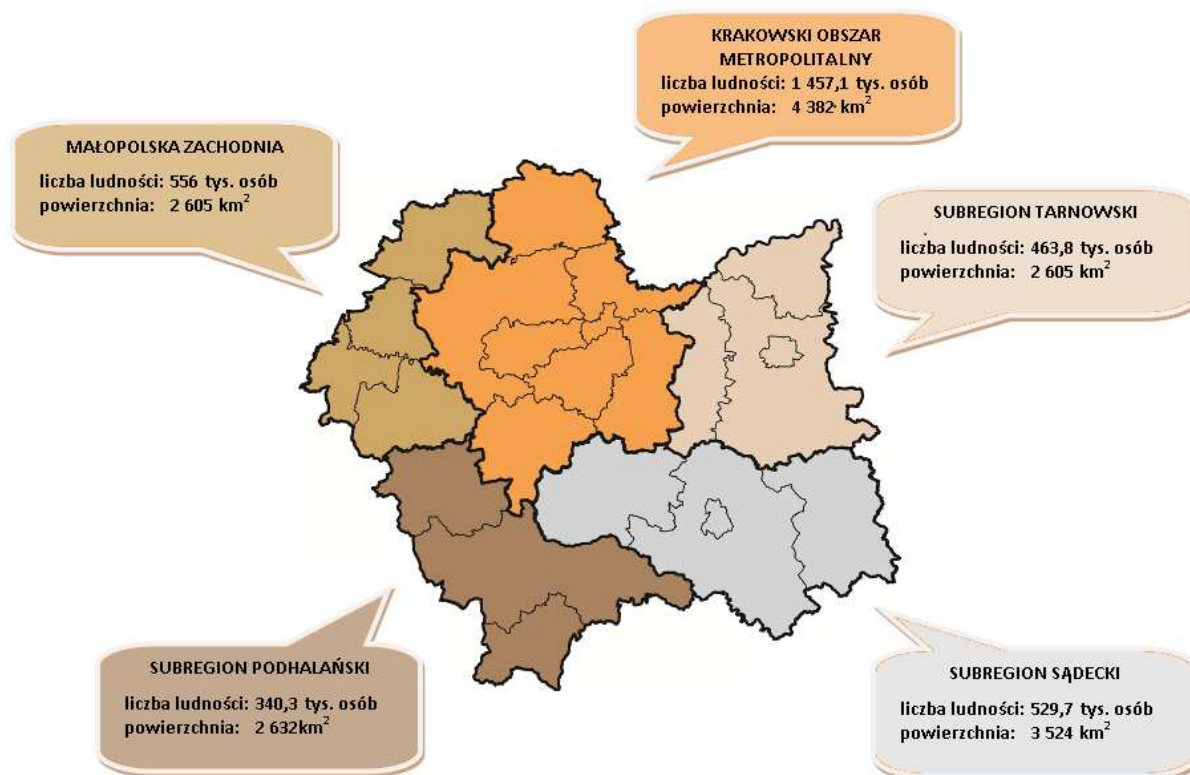
nowy szpital, pocztę i wiele innych obiektów użyteczności publicznej. Reforma administracyjna przeprowadzona w Polsce w 1975 r. zdegradowała miasto do rangi miasta-gminy.

Po 1989 roku kilka największych miejskich zakładów pracy upadło lub zostało poddanych przekształceniom własnościowym. Ze względu na to, iż lokalna gospodarka nie była uzależniona od funkcjonowania jednego, dużego zakładu przemysłowego, przejście do systemu gospodarki rynkowej nie wywołało negatywnych zjawisk gospodarczych i społecznych na dużą skalę.

Powiat limanowski został reaktywowany w 1999 r. Ze względu na pełnione funkcje administracyjne, gospodarcze, edukacyjne oraz kulturalno-społeczne, Limanowa jest ośrodkiem miejskim o znaczeniu ponadlokalnym, oddziałującym na obszar całego powiatu i cechującym się dużym potencjałem rozwojowym. Na jej terenie mają siedziby instytucje o zasięgu powiatowym, ludność całego powiatu korzysta z dóbr i usług oferowanych przez miasto. Prawidłowe funkcjonowanie miasta i właściwe pełnienie przez nie funkcji ponadlokalnego ośrodka wzrostu ma bezpośredni wpływ na poprawę jakości życia mieszkańców miasta i powiatu limanowskiego, a także ma istotne znaczenie dla rozwoju subregionu.

Polityka rozwoju województwa małopolskiego na lata 2011-2020 opiera się na podziale regionu na mniejsze jednostki – subregiony.

Rysunek 3. Podział województwa małopolskiego na subregiony

Źródło: www.subregiony.malopolska.pl

Obszar województwa małopolskiego podzielony został na pięć subregionów funkcjonalnych, składających się z grupy powiatów o porównywalnej sytuacji gospodarczej, podobnym poziomie życia mieszkańców i zbliżonym potencjale rozwojowym:

- Krakowski Obszar Metropolitalny (KOM),
- Subregion tarnowski,
- Subregion sądecki,
- Subregion podhalański,
- Małopolska Zachodnia.

Dla każdego subregionu wytyczona została indywidualna ścieżka rozwoju, aby jak najlepiej wykorzystać specyfikę i unikatowy potencjał każdego z tych obszarów.

Powiat limanowski wchodzi w skład subregionu sądeckiego – drugiego pod względem powierzchni, trzeciego pod względem liczby ludności subregionu Małopolski. Wraz z powiatem limanowskim subregion sądecki tworzą powiaty gorlicki i nowosądecki oraz miasto Nowy Sącz. Subregion cechuje się wysokimi walorami środowiska przyrodniczego i krajobrazu oraz bezpośrednim sąsiedztwem ze Słowacją, co tworzy dogodne warunki do rozwoju turystyki. Subregion ma możliwość zacieśniania współpracy transgranicznej z jednostkami słowackimi i realizacji wspólnych, międzynarodowych projektów. Głównym ośrodkiem obszaru funkcjonalnego jest miasto Nowy Sącz, które, podobnie jak Tarnów, pełni funkcje o znaczeniu regionalnym. W związku z tym, w skali subregionalnej podstawową rolę

Nowego Sącza powinno być zapewnienie świadczenia usług publicznych wyższego rzędu. Pozostałe miasta powiatowe subregionu – Limanowa i Gorlice – powinny wzmacniać swoje oddziaływanie w skali ponadlokalnej i pełnić funkcje komplementarne w stosunku do głównego ośrodka obszaru, by mogły one wspólnie stać się lokomotywami wzrostu dla pozostałych jednostek tworzących subregion.

Sfera przestrzenna

Cechy przestrzeni miejskiej i zagospodarowanie przestrzenne miasta

Miasto Limanowa zajmuje powierzchnię około 19 km². Ze względu na to, iż Limanowa jest miastem małym, nie jest ona podzielona na dzielnice administracyjne, natomiast w strukturze przestrzennej miasta możliwe jest wyodrębnienie obszarów, które wyróżniają się pełnioną funkcją, cechami zabudowy i spójnością przestrzenną. W związku z tym, w obowiązującym planie zagospodarowania przestrzennego (miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego miasta Limanowa w obrębie granic administracyjnych miasta z wyłączeniem terenu osiedla „MARSA”, Dz. Urz. Wojew. Małopolskiego z 2004r. Nr 443 poz. 5084 z późn. zmianami) miasto zostało podzielone sześć strukturalnych jednostek urbanistycznych, uwzględniających ich cechy, naturalnie ukształtowane trendy rozwojowe, funkcje i dalszy rozwój przestrzenno-użytkowy oraz gospodarczy. Do jednostek tych należą:

- **„A” – CENTRUM** – obejmuje centrum miasta z jego historycznym układem urbanistycznym i zachowanymi zespołami zabytkowymi, zespół usług ogólnomiejskich, koncentrujących się w rejonie rynku i przyległych ulic oraz drugi, skoncentrowany w rejonie ulicy Zygmunta Augusta, a ponadto położoną w części południowo – wschodniej miasta dzielnicą mieszkaniową „Mickiewicza”. Funkcja podstawowa tej jednostki to funkcja usługowo-mieszkaniowa o wysokiej intensywności zabudowy, z koncentracją usług ogólnomiejskich i ponadlokalnych. Konieczne jest dalsze porządkowanie struktury przestrzennej jednostki, szczególnie kwartału położonego na północny wschód od rynku do potoku Mordarka oraz ochrona i rewaloryzacja zespołu zabytkowego w rejonie Bazyliki Mniejszej, jak też terenów przyległych do zespołu parkowo-dworskiego dawnego Dworu Marsów, by centralna część miasta pełniła swoje funkcje jako miejsce koncentracji procesów gospodarczych i społecznych. Niezbędna jest sukcesywna eliminacja z obszaru tej jednostki wszystkich funkcji i obiektów uciążliwych.
- **„B” – LIPOWE-** obejmuje wzgórza położone po lewej stronie potoku Starowiejskiego, od ulicy Józefa Marka do ulicy Krakowskiej – aż do granicy miasta. Funkcja podstawowa tej strukturalnej jednostki urbanistycznej to mieszkalnictwo o niskiej intensywności zabudowy, z uwagi na zróżnicowany

fizjograficznie i trudny do uzbrojenia teren – w części południowej o tendencjach osuwiskowych.

Nad potokiem Starowiejskim znajdują się dwa rejony lokalizacji usług publicznych, w tym usług kultury, turystyki i sportu, a również obiektów obsługi rolniczej jak też tereny działalności produkcyjno - usługowej.

- **„C” - NAD TOREM** - jednostka fizjograficzne obejmująca południowe zbocza „Pasma Łososińskiego” na północ od terenów kolejowych do grzbietu Miejskiej Góry oraz od granicy wschodniej miasta do ulicy Granicznej.

Funkcja podstawowa tej jednostki to mieszkalnictwo, obejmujące znaczne obszary terenów koncentracji różnych form budownictwa rodzinnego – zwłaszcza w rejonie osiedla „Nad Torem” oraz w rejonie osiedla „Słoneczne”, jak też położone głównie we wschodniej części jednostki tereny o luźnej indywidualnej zabudowie – w tym zagrodowej. W rejonach podszczytowych Miejskiej Góry, z istniejącymi kompleksami leśnymi objętymi strefą krajobrazu chronionego oraz postulowanego w planie zagospodarowania Małopolski do utworzenia Łososińsko – Żegocińskiego Parku Krajobrazowego, dopuszczona jest funkcja rekreacyjno – letniskowa. Stąd ustalone planem tereny budownictwa mieszkaniowego o niskiej intensywności zabudowy, jak też tereny turystyki, wypoczynku i rekreacji z dopuszczeniem indywidualnego budownictwa letniskowego.

Głównym i pilnym problemem realizacyjnym w tej jednostce jest realizacja układu drogowego ponad torami kolejowymi wiążącego pomiędzy sobą wszystkie położone na północ od kolei tereny mieszkaniowe i ich właściwe powiązanie z centrum miasta, a ponadto pełne uzbrojenie terenów mieszkaniowych.

- **„D” - PODJABŁONIEC** - obejmuje zbocze wzgórza Jabłoniec położone na południe od ul. Zygmunta Augusta do granic miasta oraz włączony do niej miejscowym planem zagospodarowania teren położony na wschód od granicy CENTRUM do wschodniej granicy miasta i na północ do linii kolejowej. Funkcja podstawowa to mieszkalnictwo obejmujące tereny koncentracji różnych form budownictwa rodzinnego oraz tereny luźnej indywidualnej zabudowy mieszkaniowej – w tym zagrodowej.

Jest to teren zróżnicowany fizjograficznie, trudny do uzbrojenia. Zbocza wzgórz Jabłoniec stanowią tereny krajobrazu chronionego oraz ochrony rejonów wodonośnych, a obszar położonych na szczycie cmentarzy wojennych z I-szej i II-giej Wojny Światowej strefę ścisłej ochrony konserwatorskiej.

- **„E” - PRZYLASKI** - jednostka obejmuje teren po zachodniej stronie potoku Starowiejskiego i północnej stronie ulicy Krakowskiej aż do granicy miasta. Funkcja podstawowa jednostki to rolnictwo i mieszkalnictwo o luźnej indywidualnej zabudowie – zwłaszcza zagrodowej, bardzo niskiej intensywności wynikającej z ukształtowania tego terenu. W obszarze jednostki istnieje adaptowana Wytwórnia Mas Bitumicznych.

- **„F” – SOWLINY – ŁOSOSINA GÓRNA** - obejmuje włączoną do miasta część dawnych terenów wsi Sowliny i Łososina Górna, których podstawową funkcją jest funkcja produkcyjno-usługowa oparta głównie o istniejące dawne obiekty przemysłu, baz, składów i magazynów, obecnie w znacznej części już sprywatyzowane.

Na terenie tej jednostki znajdują się podstawowe urządzenia komunalne miasta - oczyszczalnia ścieków i zakład uzdatniania wody, a ponadto główny punkt zasilania energetycznego GP2 110/15kV. W granicach tej jednostki znajdują się również trzy zwarte zespoły budownictwa mieszkaniowego. W centrum Łososiny Górnej usytuowane są tereny zabudowy mieszkalnej oraz usług ogólnomiejskich w tym usług oświaty, osiedle „Zielone” oraz zespół skoncentrowanej zabudowy jednorodzinnej zawarty pomiędzy ul. Graniczną a ul. Willową z osiedlem „Metalowców”.

W jednostce ujęto cały zespół dawnej Rafinerii wraz z utworzoną na części dawnego jej terenu Limanowską Strefą Aktywności Gospodarczej oraz dawną robotniczą zabudową mieszkaniową tzw. „Kolonii Francuskiej” i willami przy ul. Willowej i Krakowskiej. Północny skraj tej jednostki położony głównie w terenach zalewowych i zagrożonych wodami powodziowymi rzeki Łososiny stanowi obszar przewidywany planem zagospodarowania przestrzennego Województwa Małopolskiego dla przyszłościowej realizacji zbiornika „Młynne”.

Cechą charakterystyczną przestrzeni miejskiej miasta Limanowa jest fakt, iż poszczególne jednostki urbanizacyjne są wyraźnie wyodrębnione, posiadają silne zróżnicowanie funkcjonalne oraz specyficzne cechy przestrzeni. Może to wpływać negatywnie na jakość życia mieszkańców poszczególnych jednostek – np. mieszkańcy osiedli o funkcji typowo mieszkaniowej mają utrudniony dostęp do innych funkcji pełnionych przez miasto, skoncentrowanych w Centrum i w dzielnicy Łososina Górna-Sowliny. Pomiędzy poszczególnymi dzielnicami zauważalna jest dysproporcja w rozwoju infrastruktury technicznej, w dużej mierze wynikająca z warunków naturalnych (położenia, ukształtowania terenu, stosunków wodnych obszaru). Część peryferyjnych osiedli posiada bardzo złą komunikację z pozostałymi częściami miasta, co nie tylko pogarsza standard życia ich mieszkańców i powoduje różnorodne utrudnienia, lecz także wpływa negatywnie na sferę społeczną miasta (osłabienie więzi sąsiedzkich, mniejsza aktywność mieszkańców). Konieczne jest więc niwelowanie różnic w poziomie dostępności infrastruktury technicznej poszczególnych jednostek urbanizacyjnych, poprawa ich komunikacji i dostępności oraz zwiększanie spójności przestrzennej, w tym także zwiększanie funkcjonalności osiedli peryferyjnych, jednofunkcyjnych, by podnieść standard życia ich mieszkańców i umożliwić miastu równomierny rozwój.

Strefy ochrony konserwatorskiej i obiekty zabytkowe

Strefy ochrony konserwatorskiej działają na podstawie art. 19 ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz.U. nr 162, poz. 1568 z późn. zm.). Zgodnie z ustawą, każda gmina ustala strefy ochrony konserwatorskiej w zależności od potrzeb, w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, a także w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego. Strefy mają na celu ochronę zabytków i cennych elementów przestrzeni znajdujących się na ich obszarze. Strefy nie są ustalane dowolnie, muszą być zgodne z przyjętymi na terenie gminy dokumentami planistycznymi oraz obowiązującym prawem. Nie każdy zabytek musi być objęty ochroną strefową. W granicach stref obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu takie gospodarowanie zabytkowymi obiektami, by nie dopuścić do ich degradacji i utraty ich walorów. Zgodnie z miejscowym planem zagospodarowania przestrzennego miasta Limanowa w obrębie granic administracyjnych miasta z wyłączeniem terenu osiedla „MARSA”, zatwierdzonym uchwałą nr XXXIII/199/2004 Rady Miasta Limanowa z dnia 10 grudnia 2004 r., na terenie miasta Limanowa znajdują się następujące strefy ochrony konserwatorskiej:

- **Zespół lokacyjny miasta wraz z zespołem Dworu Marsów**, zawarty pomiędzy ulicami Cichą, Mickiewicza, Sienkiewicza, Moniuszki, zespołem parkowo – dworskim Dworu Marsów oraz potokami Mordarka i Starowiejskim, obejmujący zespół lokacyjny z jego obrzeżem łącznie ze starym cmentarzem przy ul. Szwedzkiej i Ks. Łazarskiego. Ochronie konserwatorskiej podlega układ urbanistyczny tego obszaru miasta łącznie z wpisanymi do rejestru zabytków obiektami znajdującymi się w obrębie tej strefy. Całość terenu podlega ochronie konserwatorskiej.
- **Kaplica Matki Boskiej Bolesnej** położona przy ul. Matki Boskiej Bolesnej (rejon Mordarki). Strefa ochrony konserwatorskiej obejmuje zarówno sam obiekt kaplicy jak też niezabudowane wokół niej otoczenie wraz z wpisanymi do rejestru pomników przyrody dwoma lipami.
- **Zespół przemysłowo – mieszkaniowy w Sowlinach** obejmujący dawną Rafinerię, Kolonię Robotniczą (tzw. „Koloniam Francuska”), zespół parkowy ze starą wozownią oraz przyzakładowe wille (dwie przy ul. Willowej i dwie przy ul. Krakowskiej).
- **Cmentarz żydowski w rejonie osiedla „Nad Torem”**. Strefa ochrony konserwatorskiej obejmuje teren cmentarza znajdującego się w ewidencji konserwatorskiej wraz z jego bezpośrednim otoczeniem
- **Pozostałości dworu na Lipowym** - z uwagi na historyczny charakter zabytkowy tego założenia parkowo-dworskiego ustalenie programu dotyczącego jego ostatecznego zagospodarowania i formy proponowanej zabudowy wymaga uzgodnienia z wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków, z którym także obowiązuje uzgodnienie następnie projektów budowlanych.

- **Kościół parafialny p.w. Wszystkich Świętych w Łososinie Górnej** - obejmuje kościół drewniany z 1491 roku, rozbudowywany aż do XVII wieku wraz z otaczającym terenem i XIX-wiecznym kamiennym ogrodzeniem. Strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej objęta jest całość obiektu i przynależnego do niego terenu łączącego się bezpośrednio ze strefą ochrony konserwatorskiej parku podworskiego. Wszelka działalność remontowo – budowlana oraz konserwacyjna 55 wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków. Właścicielem jest Parafia Rzymsko – Katolicka w Łososinie Górnej.
- **Dwór w Łososinie Górnej** obejmował zarówno parterowy, drewniano – murowany, prawdopodobnie XIX – wieczny, dwór który stanowił cenny przykład klasycystycznego dworu w typie tzw. „dworów staropolskich” z frontowym kolumnowym portykiem, całkowicie spalony w latach 70-tych XX wieku, jak też jego otoczenie parkowe ze starodrzewem, w tym z wpisanymi do rejestru pomników przyrody dębem oraz trzema lipami. W związku z nieistniejącym już dworem, aktualnie strefą ścisłej ochrony konserwatorskiej objęty jest park podworski, w obrębie którego wszelka działalność inwestycyjna oraz pielęgnacja parku wymaga uzgodnienia z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków. Do rozważenia – zważywszy na uwarunkowania formalne i konserwatorskie – odbudowa (rekonstrukcja) dworu z przystosowaniem obiektu na cele kulturalne lub inne, wg zdiagnozowanych potrzeb społecznych potrzeb społecznych i kierunków działania Miasta w horyzoncie 2020 roku. Według decyzji, obiekt stanowi własność Skarbu Państwa w użytkowaniu Szkoły Podstawowej w Łososinie Górnej. Obecnie w użytkowaniu parafii w Łososinie Górnej.

Do ewidencji Urzędu Ochrony Zabytków wpisanych jest 75 obiektów znajdujących się na terenie miasta Limanowa. W większości są to budynki mieszkalne, zarówno drewniane, jak i murowane, przeważnie pochodzące z końca XIX i początku XX wieku.

Do najbardziej znanych i najchętniej odwiedzanych obiektów w Limanowej należy Bazylika - wzniesiona jako pomnik 100-lecia Konstytucji 3-go Maja. W monumentalnym ołtarzu głównym znajduje się figura Matki Boskiej Bolesnej (z XIV wieku) – ukoronowana dwukrotnie koronami papieskimi przez Karola Wojtyłę - w 1966 r. jako arcybiskupa metropolity krakowskiego, a w 1983 r. jako papieża Jana Pawła II. Cennymi zabytkami wewnątrz są XVIII-wieczne obrazy: św. Jan Kanty (malowany na desce przez Jana Tworkowskiego) oraz Matka Boska Ostrobramska. Z posągów warto wymienić barokowe dzieła z XVIII wieku: Matkę Boską Bolesną i św. Jana Ewangelistę. Obok sanktuarium znajdują się: Mała Kalwaria Limanowska, pomnik papieża Jana Pawła II, a także kolumna - a na niej zestaw 19 grających dzwonów tzw. carillonów.

Kolejnym charakterystycznym zabytkiem Limanowej jest Dwór Marsów z przełomu XVIII/XIX wieku, w którym mieści się siedziba Muzeum Regionalnego Ziemi

Limanowskiej. Znajdują się tu eksponaty obrazujące historię, etnografię, sztukę profesjonalną i ludową całego regionu limanowskiego.

Na wzgórzu Jabłoniec (odległym o 3 km od centrum miasta) znajduje się zespół cmentarzy żołnierskich z lat 1914-1945, które są pamiątką walk z okresu I i II wojny światowej. W Limanowej istnieje również zabytkowy drewniany kościół parafialny pw. Wszystkich Świętych w Łososinie Górnej z XVII wieku oraz Kaplica Matki Boskiej Bolesnej z XIX wieku, przy której stoi licząca ok. 300 lat lipa – zabytek przyrody.

Użytkowanie terenu

Powierzchnia miasta Limanowa wynosi 1870 ha. Zgodnie z danymi Powszechnego Spisu Rolnego (2010), większą jej część zajmują grunty rolne (53,35%), wśród których przeważają użytki rolne (37,41%).

Tabela 1. Formy użytkowania terenu w mieście Limanowa

grunty ogółem, w tym:	ha	997,58	53,35%
<i>użytki rolne ogółem, w tym</i>	ha	699,49	37,41%
<i>użytki rolne w dobrej kulturze</i>	ha	616,86	32,99%
<i>pod zasiewami</i>	ha	92,17	4,93%
<i>grunty ugorowane łącznie z nawozami zielonymi</i>	ha	7,66	0,41%
<i>uprawy trwałe</i>	ha	24,33	1,30%
<i>sady ogółem</i>	ha	23,23	1,24%
<i>ogrody przydomowe</i>	ha	0,44	0,02%
<i>łąki trwałe</i>	ha	486,83	26,03%
<i>pastwiska trwałe</i>	ha	5,43	0,29%
<i>pozostałe użytki rolne</i>	ha	82,62	4,42%
<i>las i grunty leśne</i>	ha	216,80	11,99%
<i>pozostałe grunty</i>	ha	81,29	4,35%
tereny zurbanizowane i pozostałe	ha	872,42	46,65%
RAZEM	ha	1870,00	100,00%

Źródło: Powszechny Spis Rolny (2010)

Duży odsetek gruntów w granicach administracyjnych miasta oznacza większe rozproszenie zabudowy miejskiej i mniejsze skupienie terenów zabudowanych. Powoduje to trudności z zapewnieniem wszystkim mieszkańcom dostępu do odpowiednio rozwiniętej infrastruktury technicznej, utrudnia komunikację pomiędzy poszczególnymi częściami miasta oraz zmniejsza jego spójność przestrzenną. Jednocześnie, użytki rolne, lasy i pozostałe grunty zapewniają większy udział terenów zielonych na obszarze miasta.

Ze względu na swoje specyficzne ukształtowanie i duży odsetek gruntów niezabudowanych na obszarze miasta, gęstość zaludnienia miasta Limanowa nie należy do wysokich. W porównaniu do innych miast będących siedzibami powiatów ziemskich w województwie małopolskim, wskaźnik gęstości zaludnienia kształtuje się na poziomie średnim.

Tabela 2. Porównanie gęstości zaludnienia w miastach będących siedzibami powiatu ziemskiego w województwie małopolskim w 2013 roku

Wadowice	1832
Wieliczka	1590
Brzesko	1445
Olkusz	1432
Oświęcim	1322
Gorlice	1208
Bochnia	1012
Chrzanów	995
Proszowice	844
Limanowa	809
Miechów	764
Nowy Targ	659
Myślenice	608
Dąbrowa Tarnowska	513
Sucha Beskidzka	343
Zakopane	329

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Formy użytkowania terenu wynikają również z cech położenia miasta. Limanowa usytuowana jest w niewielkiej kotlinie otoczonej górami Beskidu Wyspowego. Im dalej od centrum, tym większy udział w powierzchni obszaru posiadają tereny zielone, a zabudowa staje się rozproszona.

Rysunek 4. Plan miasta Limanowa

Źródło: www.miasto.limanowa.pl - oficjalna strona internetowa Miasta Limanowa

Część terenów zielonych położonych na terenie miasta Limanowa nie jest uporządkowana i nie pełni żadnych funkcji. Zagospodarowanie tego typu terenów pod kątem rekreacji i turystyki pozwoliłoby na pełniejsze wykorzystanie posiadanych przez Limanową walorów i potencjału w procesie rozwoju, umożliwiłoby podniesienie jakości życia mieszkańców (zwiększenie powierzchni terenów rekreacyjnych, poprawa estetyki przestrzeni), podniosłoby również atrakcyjność miasta dla osób odwiedzających.

Zasoby naturalne i stan środowiska

Miasto Limanowa położone jest na obszarze cechującym się wysokimi walorami przyrodniczo-krajobrazowymi. Pod względem fizycznogeograficznym, Limanowa położona jest w mezoregionie Beskid Wyspowy. Beskid Wyspowy należy do Karpat fliszowych zbudowanych głównie z piaskowców, łupków i zlepieńców. Specyficzną cechą krajobrazową Beskidu Wyspowego jest występowanie pojedynczych kopulastych wzniesień, górujących nad śródgórskim poziomem zrównania, tworzących „wyspowe” wzniesienia rozdzielone głębokimi przełęczami. Zbocza i wierzchowiny wysp są zalesione, natomiast poziom śródgórski w większości zajęty jest pod uprawy i zabudowę. Najwyższym szczytem tej części Beskidów jest położona w pobliżu Limanowej Mogielica (1170 m n.p.m.).

Klimat obszaru, na którym położona jest Limanowa, to klimat przejściowy. Średnie roczne temperatury powietrza wahają się od +6°C do +8°C. Najcieplejszym miesiącem roku jest lipiec, ze średnią temperaturą +16,1°C, a najchłodniejszym styczeń -2,7°C. Dodatkowym czynnikiem różnicującym warunki klimatyczne jest znaczne zróżnicowanie rzeźby terenu. Na klimat tego obszaru istotny wpływ ma wysokość nad poziomem morza, ekspozycja oraz rodzaj form terenowych. Stoki wzniesione do wysokości 750 m n.p.m. znajdują się w obrębie piętra umiarkowanie ciepłego, wzniesienia powyżej 750 m n.p.m. do około 1100 m n.p.m. należą do piętra umiarkowanie chłodnego. Większość badanego obszaru leży w obrębie piętra umiarkowanie ciepłego.

Gleby w mieście Limanowa i w jego okolicach należą do niskich klas bonitacyjnych. W ogóle nie występują gleby I i II klasy, klasa III zajmuje ok. 1,8 % użytków rolnych, IV - 41,8 %, V - 48,9 %, VI - 7,5 %. Miasto Limanowa leży w obrębie III rejonu glebowo-rolniczego, jordanowsko-limanowskiego o przewadze kompleksu 11 (zbożowo-górskiego), z dużym udziałem kompleksu 12 (owsiano-ziemniaczano-górskiego). Występują tutaj gleby słabo przepuszczalne: brunatne, pseudoglejowe oraz mady oglejone o składzie mechanicznym glin ciężkich i pyłów ilastych powstałe z utworów warstw podmagórskich i pyłów wodnego pochodzenia - utworów lessopodobnych.

Większe kompleksy leśne występują w górnych partiach wzniesień. Przeważają drzewostany mieszane lub bukowe, przy czym wśród buków widać zespoły jodeł, modrzewi, sosen, brzoź i domieszki innych gatunków drzew. Do łatwo rozpoznawalnych krzewów należą: bez koralowy i czarny, leszczyna, kalina, tarnina, malina i jeżyna. W piętrze lasów i na łąkach spotykane są liczne gatunki roślin kwiatowych. Na linii Kamienica-Limanowa-Łososina przebiega granica między podokręgami geobotanicznymi: Śląsko-Babiogórskim i Sądeckim. W lasach często spotyka się sarny, jelenie, dziki, zające i lisy. Urozmaicony świat ptaków reprezentują między innymi: dzięcioły, sikory, pliszki, sójki i zięby. Często widuje się jaszczurkę zwinkę, padalca i salamandrę. Wśród różnorodności motyli można zobaczyć: bielinki, pазie, modraszki, rusałki i inne. W rzekach żyją dość licznie ryby. Pod względem hydrograficznym obszar miasta Limanowa należy do terenów rzek i potoków Karpat, których zasoby wodne są znaczne i nierównomiernie rozłożone w czasie i przestrzeni. Charakteryzują się one małą bezwładnością hydrologiczną (częste zmiany stanów wody nawet w ciągu dnia), znacznym potencjałem powodziowym oraz dużą intensywnością procesów erozyjnych (erozja brzegowa i denna). Potoki Starowiejski, Jabłoniecki, Mordarka, Skrudlak łączą się w rzekę Sowlinkę, która wpada do rzeki Łososina, a ta jest lewobrzeżnym dopływem Dunajca.

W okolicach Limanowej znajduje się wiele osobliwości przyrodniczych, stanowiących dodatkowe walory obszaru: rzadko spotykany w Karpatach podwójny grzbiet Łysej Góry nad Limanową, liczne stanowisko brzozy ojcowskiej na górze Szkiełek nad Łukowicą, Jaskinię Zbójecką w Łopieniu, źródła mineralne w Szczawie. Jaskinia Zbójecka powstała w osuwisku na północnym zboczu Łopienia (951 m n.p.m.), w gruboławicowych piaskowcach magurskich. Jest jedną z największych jaskiń polskich Karpat fliszowych, ma 404 m długości i 19 m głębokości. Charakteryzują ją obszerne, jak na warunki beskidzkie, korytarze i komory dochodzące do 10 m wysokości oraz rzadkie w tutejszych jaskiniach nacieki. W jaskini znajduje się również licząca kilkaset osobników zimowa kolonia podkowca małego. Ochroną rezerwatową objęto obszary na Luboniu Wielkim, Śnieżnicy, Białowodzkiej Górze nad Dunajcem, Kamionnej i Kostrzy.

Stan środowiska na terenie miasta Limanowa jest uznawany za dobry, a walory przyrodniczo-krajobrazowe stanowią jeden z głównych atutów miasta i mają istotny wpływ na jego atrakcyjność dla osób odwiedzających. Ze względu na to, iż w mieście nie funkcjonują duże zakłady przemysłowe, do głównych zagrożeń dla środowiska naturalnego należy zwiększające się natężenie ruchu samochodowego oraz zanieczyszczenia bytowe.

Infrastruktura techniczna

Sieć drogowa

Przez miasto Limanowa przebiegają ważne szlaki komunikacyjne o znaczeniu regionalnym i krajowym – droga krajowa nr 28, Rabka-Limanowa-Nowy Sącz (na terenie miasta obejmuje: ul. Krakowską, ul. Piłsudskiego, ul. Jana Pawła II, Rynek, ul. Kościuszki, długość w granicach administracyjnych miasta: 7,638 km) oraz droga wojewódzka nr 965, Zielona-Bochnia-Limanowa (obejmuje: ul. Tarnowską oraz ul. Witosa, długość 2,8 km). Ponadto, miejską sieć dróg tworzą drogi:

- powiatowe, obejmują: ul. Józefa Marka, ul. Żwirki i Wigury, ul. Z. Augusta, ul. M.B. Bolesnej, ul. Starodworską, ul. Łososińską, długość: 8,97 km na terenie miasta;
- gminne – 61 km;
- osiedlowe – 5,5 km;
- transportu rolnego – (niezinwentaryzowane) długość około 20 km.

Dzięki istniejącej sieci dróg, miasto posiada dogodne połączenia komunikacyjne m.in. z Krakowem i z Nowym Sączem. Ponadto, Limanowa posiada również dosyć dobre połączenia z najbliższymi przejściami granicznymi: w Piwnicznej (oddalonej o 47 km) i Niedzicy (60 km).

Do najpoważniejszych problemów związanych z miejską siecią drogową należy brak obwodnicy. Drogi wojewódzka i krajowa przebiegają przez centrum miasta, co oznacza, że natężenie ruchu w jego granicach administracyjnych (w tym także ruchu tranzytowego) jest bardzo duże. Znacznie zmniejsza to bezpieczeństwo mieszkańców, pogarsza warunki ich życia, wpływa negatywnie na atrakcyjność miasta. Ponadto, stan wielu dróg jest niezadowalający, wiele miejskich ulic wymaga pilnego remontu, brakuje miejsc parkingowych i chodników (szczególnie w peryferyjnych częściach miasta).

Przez miasto Limanowa przebiega linia kolejowa relacji Nowy Sącz – Chabówka.

Gospodarka wodno-ściekowa

Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS, na terenie miasta Limanowa w 2012 roku długość czynnej sieci rozdzielczej wodociągowej wynosiła 82,5 km, natomiast długość czynnej sieci kanalizacyjnej – 69,5 km. Z sieci wodociągowej korzystało 12 193 mieszkańców miasta, z sieci kanalizacji sanitarnej – 9 839. Podstawowe dane dotyczące poziomu rozwoju gospodarki wodno-ściekowej na terenie miasta przedstawia poniższa tabela:

Tabela 3. Poziom rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w mieście Limanowa w 2012 roku

Wodociągi		
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	82,5
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	2085

woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	356,4
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	12193
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m ³	23,6
Kanalizacja		
długość czynnej sieci kanalizacyjnej	km	69,5
połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	1640
ścieki odprowadzone	dam ³	502
ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej	osoba	9839

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Z sieci wodociągowej w 2012 roku korzystało 80,6% mieszkańców miasta Limanowa, natomiast z sieci kanalizacji sanitarnej – 65,0%. Powiat limanowski, głównie ze względu na specyficzne położenie, jest obszarem, na którym prowadzenie gospodarki wodno-ściekowej jest utrudnione, a z problemem niedostatecznego zwodociągowania i skanalizowania borykają się wszystkie gminy powiatu. Mniej niż 50% mieszkańców posiada dostęp do sieci wodociągowej, a tylko około 23% korzysta z sieci kanalizacji sanitarnej. Na tym tle dostępność sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w mieście Limanowa przedstawia się korzystnie, szczególnie w porównaniu do obszarów wiejskich powiatu. Jednocześnie, oba wskaźniki były wyraźnie niższe od średniej dla miast regionu. Jako obszar miejski Limanowa ma więc niedostatecznie rozwiniętą infrastrukturę wodno-ściekową, jej dostępność jest poniżej średniej dla wojewódzkich ośrodków miejskich.

Tabela 4. Porównanie stopnia zwodociągowania i stopnia skanalizowania miasta Limanowa, powiatu limanowskiego i miast województwa małopolskiego w 2012 roku

	Miasto Limanowa	Powiat limanowski	Powiat limanowski - miasta	Powiat limanowski - obszary wiejskie	Województwo małopolskie - miasta
wodociąg	80,6	43,9	72,6	37,6	94,1
kanalizacja	65,0	23,5	62,4	21,1	85,5

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W mieście Limanowa funkcjonują dwie oczyszczalnie ścieków:

- mechaniczno-biologiczna miejska oczyszczalnia ścieków, obsługuje mieszkańców miasta Limanowa, odbiornikiem ścieków jest rzeka Łososina;
- mechaniczno-biologiczna oczyszczalnia ścieków przy Okręgowej Spółdzielni Mleczarskiej (przykładowa oczyszczalnia ścieków przemysłowych), odbiornikiem ścieków jest rzeka Łososina.

Pomimo stosunkowo dobrych wskaźników zwodociągowania i skanalizowania na tle powiatu limanowskiego, poziom rozwoju sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w mieście Limanowa należy uznać za niewystarczający. Szczególnie istotny jest dalszy

rozwój sieci kanalizacji sanitarnej i realizacja przedsięwzięć w zakresie jej rozbudowy. Jest to konieczne nie tylko ze względu na poprawę jakości życia mieszkańców oraz wzrost atrakcyjności miasta, lecz także z przyczyn środowiskowych. Niezagospodarowane ścieki komunalne grożą zanieczyszczeniem wód powierzchniowych, podziemnych i gleb oraz naruszeniem równowagi ekologicznej obszaru miasta.

Sieć gazowa

Długość czynnej sieci gazowej na terenie miasta Limanowa w 2012 roku wynosiła 104 980 m. Do sieci podłączonych było 2 327 budynków mieszkalnych i niemieszkalnych, korzystało z niej 3720 gospodarstw domowych i 12 871 osób, co stanowiło 85,1% mieszkańców miasta.

Tabela 5. Poziom rozwoju sieci gazowej w mieście Limanowa w 2012 roku

Sieć gazowa		
długość czynnej sieci ogółem w m	m	104980
długość czynnej sieci przesyłowej w m	m	3416
długość czynnej sieci rozdzielczej w m	m	101564
czynne przyłącza do budynków mieszkalnych i niemieszkalnych	szt.	2327
odbiorcy gazu	gosp. dom.	3720
odbiorcy gazu ogrzewający mieszkania gazem	gosp. dom.	1773
zużycie gazu w tys. m ³	tys.m ³	3025,3
zużycie gazu na ogrzewanie mieszkań w tys. m ³	tys.m ³	2327,1
ludność korzystająca z sieci gazowej	osoba	12871
korzystający z instalacji ogółem	%	85,1

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Gaz docierający do miasta pochodzi z centralnego Systemu Sieci Wysokociśnieniowych (Hemanowice – Tworzeń). Od miejscowości Nowy Wiśnicz jest on bezpośrednio przesyłany gazociągiem o przekroju 200/80. Jest to gaz ziemny, wysokometanowy o zawartości opałowej 8200 kcal dostarczany do odbiorców za pomocą sieci średnio i niskoprężnych.

Energia elektryczna

Miasto Limanowa jest zelektryfikowane w całości. Liczba gospodarstw domowych będących odbiorcami energii elektrycznej na niskim napięciu wynosi 5 114 (wg danych Banku Danych Lokalnych GUS, stan na 2012 rok).

Telekomunikacja

Mieszkańcy miasta Limanowa mają dobry dostęp zarówno do stacjonarnej sieci telefonicznej, jak również Internetu. Na terenie miasta Limanowa działają także stacje telefonii komórkowej.

Zgodnie z danymi Urzędu Komunikacji Elektronicznej, wskaźnik średniej liczby zgłoszeń o braku dostępu do Internetu stacjonarnego w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców na obszarze miasta Limanowa wynosił w 2014 roku 1,98 i był nieco wyższy od średniej dla całego powiatu (1,81), natomiast kształtował się na niższym poziomie od średniej wojewódzkiej (2,11). Oznacza to, iż mieszkańcy miasta Limanowa częściej zgłaszali brak dostępu do stacjonarnego Internetu, niż mieszkańcy powiatu, jednak dostępność stacjonarnego Internetu na terenie miasta jest wyższa, niż w regionie. Ogółem, w roku 2014 odnotowano 3 zgłoszenia o braku dostępu do stacjonarnego Internetu na terenie miasta Limanowa. W tym samym roku liczba zgłoszeń o braku dostępu do stacjonarnego telefonu w przeliczeniu na 10 000 mieszkańców była nieco wyższa na terenie miasta Limanowa (0,66), niż na obszarze powiatu limanowskiego (0,55) i województwa małopolskiego (0,58), jednak różnica nie jest duża, a w badanym okresie odnotowano 1 zgłoszenie o braku dostępu do usługi telefonii stacjonarnej. Powyższe wskaźniki świadczą o dużej dostępności usług stacjonarnego Internetu i stacjonarnej telefonii na terenie miasta Limanowa.

Zidentyfikowane problemy sfery przestrzennej

Do głównych problemów sfery przestrzennej miasta Limanowa należą:

- duże zróżnicowanie w rozwoju przestrzennym pomiędzy poszczególnymi częściami miasta, brak spójności przestrzennej;
- niska funkcjonalność niektórych części miasta;
- złe skomunikowanie części osiedli peryferyjnych z pozostałą częścią miasta;
- dysproporcje w rozwoju infrastruktury technicznej w poszczególnych częściach miasta,
- rozproszenie zabudowy i trudności z zapewnieniem dostępności do odpowiednio rozwiniętej infrastruktury technicznej w peryferyjnych częściach miasta;
- niedostateczny poziom rozwoju infrastruktury wodno-ściekowej, niedostateczny stopień zwodociągowania i skanalizowania,
- niedostateczna liczba urządzonych terenów rekreacyjnych i urządzonej zieleni,
- zły stan części ulic miejskich,
- brak obwodnicy.

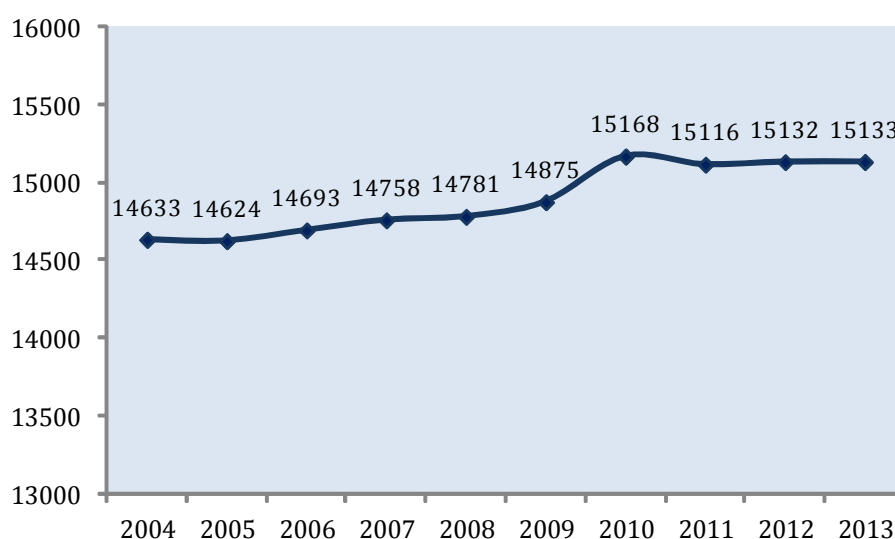

Sfera społeczna

Struktura demograficzna i społeczna

Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS, w 2013 roku w mieście Limanowa mieszkały 15 133 osoby. W ciągu ostatnich 10 lat liczba mieszkańców miasta wykazywała tendencję wzrostową z niewielkimi wahaniami. Ogółem, w latach 2004-2013 liczba mieszkańców miasta wzrosła o 500 osób (3,4%).

Wykres 1. Liczba mieszkańców miasta Limanowa w latach 2004-2013

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Mieszkańcy miasta Limanowa stanowią 11,8% ludności powiatu limanowskiego. Gmina miejska Limanowa jest trzecią pod względem liczebności mieszkańców gminą powiatu limanowskiego. Najludniejsze są sąsiadująca bezpośrednio z miastem gmina wiejska Limanowa oraz gmina wiejska Mszana Dolna.

Tabela 6. Liczba ludności poszczególnych gmin powiatu limanowskiego w 2013 roku

Gmina	Liczba mieszkańców
Limanowa - gmina miejska	15 133
Mszana Dolna - gmina miejska	7 863
Dobra	9 796
Jodłownik	8 408
Kamienica	7 750
Laskowa	7 940
Limanowa - gmina wiejska	24 405
Łukowica	9 785

Mszana Dolna – gmina wiejska	17 334
Niedźwiedź	7 189
Słopnice	6 453
Tymbark	6 489
Powiat limanowski	128 545

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Miasto Limanowa jest ośrodkiem miejskim o znaczeniu ponadlokalnym, na jego terenie mają siedziby instytucje o zasięgu powiatowym, ludność całego powiatu korzysta z dóbr i usług oferowanych przez miasto. Zwiększanie się liczby mieszkańców, zarówno miasta Limanowa, jak i powiatu limanowskiego, powoduje, że istnieje coraz większy popyt na różnorodne usługi świadczone na rzecz ludności. Czynnikiem mającym wpływ na wzrost liczby mieszkańców miasta był wysoki, dodatni przyrost naturalny w całym badanym okresie.

Tabela 7. Przyrost naturalny w mieście Limanowa w latach 2004-2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
przyrost naturalny na 1000 ludności	6,0	4,7	3,5	5,9	5,2	7,0	6,5	4,9	3,4	4,6

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W roku 2013 przyrost naturalny w mieście Limanowa wynosił 4,6 i był nieznacznie niższy od średniej dla powiatu limanowskiego (4,9), natomiast przyjmował wartości zdecydowanie wyższe od średniej wojewódzkiej (1,2).

Niekorzystnie na kształtowanie się liczby ludności miasta wpływało saldo migracji. W całym badanym okresie wskaźnik ten przyjmował wartości ujemne.

Tabela 8. Saldo migracji w mieście Limanowa w latach 2004-2013

	Jednostka miary	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
saldo migracji											
ogółem	osoba	-74	-62	-27	-82	-39	-23	-55	-127	-45	-55
saldo migracji na 1000 osób											
ogółem	osoba	-5,1	-4,2	-1,8	-5,6	-2,6	-1,6	-3,6	-8,4	-3,0	-3,6

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wskaźnik salda migracji przedstawia jedynie osoby, które oficjalnie zmieniły miejsce zamieszkania. W przypadku miast takich, jak Limanowa, należy także pamiętać o zjawisku migracji nieoficjalnych – mieszkańcy nadal zameldowani są na terenie miasta, jednak od wielu lat mieszkają, pracują i uczą się gdzie indziej. W przypadku Limanowej naturalnym kierunkiem tego typu migracji jest położony w stosunkowo niewielkiej odległości Kraków, jako ważny, krajowy i międzynarodowy ośrodek szkolnictwa wyższego, kultury, turystyki i gospodarki, regionalne centrum administracyjne oraz miejsce lokalizacji inwestycji. Na migrację niezwiązaną ze zmianą miejsca zameldowania decydują się najczęściej ludzie młodzi, mobilni,

wykształceni lub w trakcie zdobywania wykształcenia, poszukujący nie tylko miejsca pracy, lecz także bogatej oferty kulturalnej, edukacyjnej i rekreacyjnej. W związku z tym, że część migracji nie jest ujęta w statystykach, należy przyjąć, że ich skala w Limanowej jest większa, ponieważ migracje nieoficjalne są powszechnym zjawiskiem w małych miastach, w szczególności położonych niedaleko dużych, rozwijających się ośrodków. Konieczne jest więc uzupełnianie braków infrastrukturalnych, wzmacnianie roli Limanowej jako ponadlokalnego ośrodka wzrostu oraz poprawa jakości życia mieszkańców miasta, by stało się ono atrakcyjnym miejscem zamieszkania, a saldo migracji kształtowało się w bardziej korzystny sposób.

Korzystnie przedstawia się podział mieszkańców Limanowej ze względu na ekonomiczne grupy wieku. Największy udział w liczbie mieszkańców miasta ogółem mają osoby w wieku produkcyjnym – 62,6%. Drugą pod względem liczebności grupę stanowią osoby w wieku przedprodukcyjnym (20,7%), natomiast trzecią – osoby w wieku poprodukcyjnym (16,7%).

Tabela 9. Liczba osób w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w mieście Limanowa w 2013 roku

	Ogółem	W wieku przedprodukcyjnym	W wieku produkcyjnym	W wieku poprodukcyjnym
Razem	15 133	3 132	9 476	2 525
Mężczyźni	7 464	1 654	5 033	777
Kobiety	7 669	1 478	4 443	1 748

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Znaczna przewaga osób w wieku przedprodukcyjnym nad liczbą osób w wieku poprodukcyjnym jest pozytywną cechą struktury demograficznej miasta, minimalizuje ryzyko wystąpienia zjawiska starzenia się społeczności miejskiej i powiązanych z nim trudności (ubytek pracowników na rynku pracy, zwiększone obciążenia socjalne, itp.).

Analizując liczebność kobiet i mężczyzn w poszczególnych grupach wiekowych, można zauważyć, że kobiety przeważają w grupie osób w wieku poprodukcyjnym, natomiast w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym liczniejsi są mężczyźni. W liczbie kobiet i mężczyzn w dwóch pierwszych grupach wiekowych nie występują duże, niepokojące dysproporcje. Największa różnica została odnotowana pomiędzy liczbą kobiet a mężczyzn w wieku poprodukcyjnym i jest wynikiem występowania na terenie całej Polski ogólnoeuropejskiego trendu – w krajach europejskich, a także w pozostałych wysoko rozwiniętych krajach na całym świecie, średnia długość życia kobiet jest dłuższa od średniej długości życia mężczyzn.

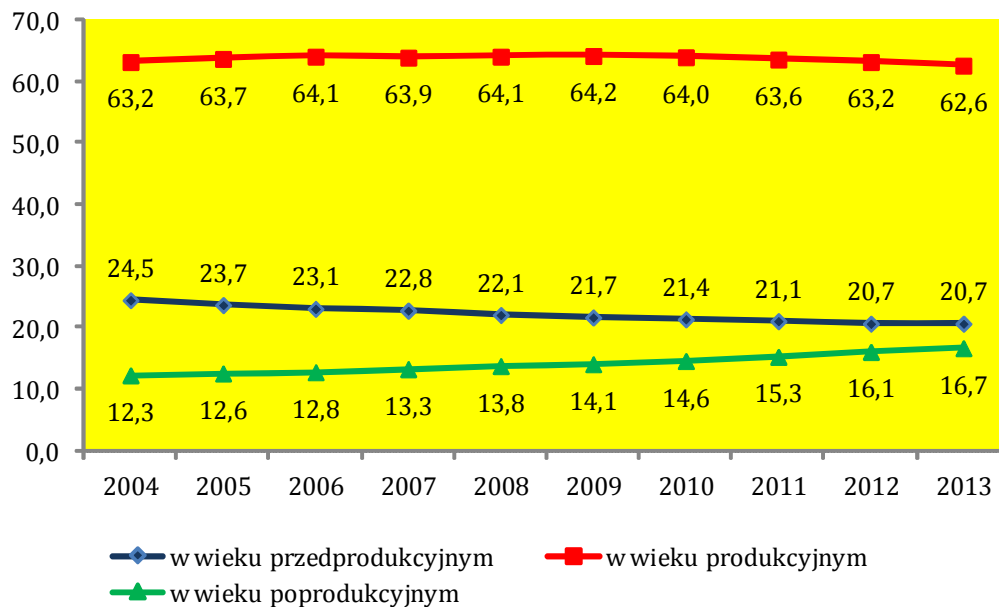
Pomimo korzystnego kształtowania się podziału ludności ze względu na ekonomiczne grupy wieku, negatywnym zjawiskiem sfery demograficznej miasta

jest obserwowany od kilku lat systematyczny spadek liczby mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym i wzrost liczby mieszkańców w wieku poprodukcyjnym. Różnica w liczebności obu grup systematycznie się zmniejsza i za kilka lat przewaga liczebna osób w wieku przedprodukcyjnym nad osobami w wieku poprodukcyjnym może zostać zniwelowana.

Wykres 2. Udział liczby ludności wg ekonomicznych grup wieku w mieście Limanowa w latach 2004-2013 (w %)

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

W najbliższych latach przewidywane jest utrzymanie się tego trendu i dalszy wzrost liczby osób w wieku poprodukcyjnym przy systematycznym spadku liczby osób w wieku przedprodukcyjnym. Trend ten został zdiagnozowany na całym obszarze powiatu limanowskiego. W 2003 roku osoby w wieku przedprodukcyjnym stanowiły 29,5% liczby ludności powiatu limanowskiego ogółem, podczas gdy w 2013 roku wskaźnik ten spadł do 24,4%. W analogicznym okresie wzrósł udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem – z 13,4% w 2003 roku do 14,3% w 2013 roku. Zgodnie z prognozą Banku Danych Lokalnych GUS, w roku 2025 oraz 2030 udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym oraz liczby osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie ludności powiatu limanowskiego kształtował się będzie następująco:

- udział liczby osób w wieku przedprodukcyjnym: 24,4% w 2025, 23,0% w 2030;
- udział liczby osób w wieku poprodukcyjnym: 18,3% w 2025, 20,4% w 2030.

Zjawisko wzrostu udziału osób w podeszłym wieku w ogólnej liczbie mieszkańców, zwane także zjawiskiem starzenia się społeczeństw, jest jednym z najbardziej charakterystycznych trendów demograficznych większości krajów Europy i Ameryki Północnej. Cechuje ono zarówno kraje o najbardziej rozwiniętych

gospodarkach, jak również grupę państw o niższym poziomie rozwoju, w których tryb życia społeczeństw, cechy struktury demograficznej i różnorodne zjawiska socjologiczne mają podobny przebieg. Do głównych przyczyn i czynników wpływających na wielkość zjawiska należą:

- wydłużenie przeciętnej długości życia ludzkiego,
- rozwój medycyny,
- spadek dzietności.

Coraz większy udział osób starszych w społeczeństwie powoduje wzrost kosztów ubezpieczeń społecznych oraz wzrost zapotrzebowania na świadczenia zdrowotne i socjalne.

W Polsce także odnotowano występowanie zjawiska starzenia się społeczeństwa. W 2003 roku udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ludności kraju ogółem wynosił 21,2%, w 2013 roku zmniejszył się do 18,2%. W tych samych latach udział osób w wieku poprodukcyjnym wzrósł z 15,3% w 2004 roku do 18,4% w 2013 roku. W woj. małopolskim w analogicznym okresie udział mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym spadł z 22,4% do 19,2%, podczas gdy stosunek mieszkańców w wieku poprodukcyjnym do liczby mieszkańców ogółem wzrósł z 15,3% do 17,7%. (źródło danych: Bank Danych Lokalnych GUS).

Na tle kraju i województwa, zjawisko starzenia się społeczeństwa posiada w powiecie limanowskim mniejszą dynamikę. Różnica w liczebności i w udziale w liczbie mieszkańców ogółem grup osób w wieku przedprodukcyjnym i poprodukcyjnym jest stosunkowo duża, ich wyrównanie spodziewane jest w późniejszym okresie, niż prognozowane jest to dla terytorium całego kraju i regionu. Jednak na terenie miasta Limanowa i powiatu limanowskiego zjawisko to także występuje, liczba i udział osób starszych w liczbie ludności ogółem wzrastają, co niesie za sobą określone konsekwencje.

Istotną cechą społeczności miejskiej miasta Limanowa jest obecność mniejszości narodowej – osób narodowości romskiej. Z jednej strony tworzy to możliwość do współistnienia różnych kultur, wzmocnienia tolerancji, otwarcia na mniejszości etniczne, z drugiej – niepełna integracja społeczności romskiej, stosunkowo trudne warunki materialne oraz specyficzny tryb życia (m.in. niewypełnianie obowiązku szkolnego przez niektóre dzieci romskie, niski poziom znajomości języka polskiego przez część Romów) są powodem wielu nieporozumień i napięć pomiędzy mieszkańcami miasta a członkami mniejszości.

Mieszkalnictwo

Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS, w 2012 roku na terenie miasta Limanowa znajdowały się 4 374 mieszkania o łącznej powierzchni użytkowej 357 038 m², składające się z 18 468 izb. W zdecydowanej większości należały one

do osób fizycznych. Ogółem, w mieście znajdowało się 2 631 budynków mieszkalnych.

Pod względem wyposażenia mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne, najwięcej lokali mieszkalnych wyposażonych jest w wodociąg (97,6 % ogółu mieszkań). Łazienka znajduje się w 95,7 % mieszkań, natomiast gaz sieciowy w 83,0 %. Najmniej mieszkań posiada centralne ogrzewanie (81,8 %). Wyposażenie mieszkań w instalacje techniczno-sanitarne w mieście Limanowa należy uznać za stosunkowo dobre, ilościowe porównanie mieszkań posiadających poszczególne instalacje do liczby mieszkań ogółem wykazało, że w każdą z instalacji wyposażonych jest ponad 80 % mieszkań.

Tabela 10. Mieszkania wyposażone w instalacje techniczno-sanitarne w mieście Limanowa w 2012 roku

Rodzaj instalacji	Liczba mieszkań	W ujęciu %
wodociąg	4 271	97,6%
Łazienka	4 187	95,7%
centralne ogrzewanie	3 576	81,8%
gaz sieciowy	3 629	83,0%

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Pod względem wskaźników dla zasobów mieszkaniowych, miasto Limanowa cechuje się mniejszą powierzchnią użytkową 1 mieszkania, niż powiat limanowski, natomiast wskaźnik ten przyjmuje wartość większą, niż średnia dla województwa. Większe w porównaniu do wskaźników powiatowych są przeciętna powierzchnia mieszkania na 1 osobę oraz liczba mieszkań na 1000 mieszkańców, jednak nie przekraczają one średnich dla regionu.

Tabela 11. Wskaźniki dla zasobów mieszkaniowych miasta Limanowa, powiatu limanowskiego oraz województwa małopolskiego w 2012 roku

	Jedn.	Miasto Limanowa	Powiat limanowski	Województwo małopolskie
przeciętna powierzchnia użytkowa 1 mieszkania	m ²	81,6	87,8	77
przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę	m ²	23,6	22,3	25,3
mieszkania na 1000 mieszkańców	mieszk.	289,1	253,5	328,7

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Szkolnictwo

W mieście Limanowa funkcjonują 4 miejskie Zespoły Szkół Samorządowych, w ramach których uczniowie kształcą się na poziomie podstawowym i gimnazjalnym. Ponadto, w mieście działalność prowadzą dwa miejskie przedszkola oraz miejski żłobek. Łącznie, Miasto Limanowa jest organem prowadzącym dla następujących placówek:

- Miejskie Przedszkole Nr 1 w Limanowej,
- Miejskie Przedszkole Nr 2 w Limanowej,
- Żłobek Miejski w Limanowej,
- Zespół Szkół Samorządowych nr 1 w Limanowej,
- Zespół Szkół Samorządowych nr 2 w Limanowej,
- Zespół Szkół Samorządowych nr 3 w Limanowej,
- Zespół Szkół Samorządowych nr 4 w Limanowej.

Ponadto, na terenie miasta Limanowa funkcjonują placówki ponadgimnazjalne, których organem prowadzącym jest Powiat Limanowski:

- I Liceum Ogólnokształcące im. Władysława Orkana w Limanowej,
- II Liceum Ogólnokształcące im. Legionów Józefa Piłsudskiego w Limanowej,
- IV Liceum Ogólnokształcące im. Kard. Stefana Wyszyńskiego w Limanowej,
- Zespół Szkół Nr 1 im. Józefa Piłsudskiego w Limanowej,
- Zespół Szkół Technicznych i Ogólnokształcących w Limanowej.

Poza wyżej wymienionymi placówkami, mieszkańcy miasta Limanowa mogą korzystać z usług edukacyjnych świadczonych przez szkoły niepubliczne:

- Zespół Szkół Ogólnokształcących i Zawodowych „EKONOMIK” ,
- Zespół Szkół Zawodowych przy Cechu Rzemiosła i Przedsiębiorczości.

Na terenie miasta Limanowa funkcjonują także inne szkoły i placówki powiatowe:

- Państwowa Szkoła Muzyczna,
- Zespół Placówek Oświatowych,
- Centrum Kształcenia Ustawicznego.

Dzięki różnorodności placówek, ich oferta edukacyjna nie jest skierowana tylko do młodzieży w wieku szkolnym, także osoby dorosłe mogą uzupełnić braki w edukacji lub poszerzyć swoje kwalifikacje dzięki prowadzonym w nich zajęciom.

Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS, w roku szkolnym 2012/2013 do szkół podstawowych położonych na terenie miasta Limanowa uczęszczało 1 373 uczniów, natomiast do miejskich gimnazjów – 750 uczniów. Miasto Limanowa było

drugą gminą powiatu pod względem liczby uczniów szkół podstawowych i pierwszą pod względem liczby uczniów gimnazjów.

Tabela 12. Liczba szkół podstawowych i gimnazjów oraz uczniów do nich uczęszczających i ich absolwentów w mieście Limanowa i w powiecie limanowskim w roku szkolnym 2012/2013

	Szkoły podstawowe			Gimnazja		
	Liczba	Uczniowie	Absolwenci (rok szkolny 2011/2012)	Liczba	Uczniowie	Absolwenci (rok szkolny 2011/2012)
Limanowa - gmina miejska	4	1373	230	4	750	290
Mszana Dolna - gmina miejska	2	621	111	3	390	143
Dobra	8	670	138	4	429	137
Jodłownik	7	611	100	4	316	118
Kamienica	7	629	110	2	346	121
Laskowa	7	688	133	2	394	116
Limanowa - gmina wiejska	17	1595	253	7	744	259
Łukowica	9	827	140	2	421	144
Mszana Dolna - gmina wiejska	13	1267	244	4	679	276
Niedźwiedź	4	601	110	4	323	103
Słopnice	4	667	111	1	355	95
Tymbark	4	500	83	2	283	90
Powiat limanowski	86	10049	1763	39	5430	1892

Źródło: Województwo Małopolskie 2013 - Podregiony, Powiaty, Gminy, Urząd Statystyczny w Krakowie

Uczniowie miejskich szkół podstawowych stanowili 13,66 % łącznej liczby uczniów szkół podstawowych na obszarze powiatu limanowskiego, uczniowie gimnazjów działających na terenie miasta Limanowa mieli 14-procentowy udział w ogólnej liczbie uczniów gimnazjów w powiecie.

Duża liczba uczniów miejskich szkół podstawowych i gimnazjów przekłada się jednocześnie na duże zapotrzebowanie na usługi edukacyjne na poziomie ponadgimnazjalnym. Wymaga to zapewnienia odpowiedniej, adekwatnej do istniejącego popytu liczby placówek i odpowiednio rozwiniętej bazy materialnej. Konieczne jest zapewnienie absolwentom gimnazjów odpowiednich warunków do kontynuowania nauki na poziomie ponadgimnazjalnym i zapewnienie dostatecznie zróżnicowanej oferty edukacyjnej, dostosowanej zarówno do potrzeb rynku pracy, jak i do zainteresowania ofertą poszczególnych typów szkół średnich i zawodowych.

Młodzież decydująca się na kontynuowanie edukacji na poziomie ponadgimnazjalnym ma do wyboru następujące typy szkół: zasadnicze szkoły

zawodowe, licea ogólnokształcące, technika. Ich absolwenci mogą podnosić swoje umiejętności i kwalifikacje w szkołach policealnych. Z wyjątkiem liceów ogólnokształcących, wszystkie typy szkół ukierunkowane są na naukę zawodu.

Dorośli mogą uzupełnić braki w edukacji w specjalnie dla nich utworzonych gimnazjach, zasadniczych szkołach zawodowych, liceach oraz technikach.

Na terenie powiatu limanowskiego funkcjonuje 9 zasadniczych szkół zawodowych, 6 liceów ogólnokształcących, 7 techników i 1 szkoła policealna. Pięć placówek ponadgimnazjalnych, dla których organem prowadzącym jest Powiat Limanowski, posiada swoją siedzibę na terenie miasta Limanowa. Odbiorcami usług placówek ponadgimnazjalnych zlokalizowanych na terenie Limanowej są nie tylko uczniowie mieszkający w mieście, ale także młodzież z całego powiatu. Wynika to z faktu, iż w przypadku szkół średnich i zawodowych nie obowiązuje rejonizacja, absolwenci gimnazjów mogą dowolnie wybierać ofertę placówek ponadgimnazjalnych.

Kultura

Za realizację zadań z zakresu kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na terenie miasta odpowiedzialne są władze miejskiej Gminy Limanowa, co wynika z obowiązku ustawowego każdej gminy. W sferze kultury Miasto Limanowa prowadzi działalność głównie poprzez swoje jednostki organizacyjne – Limanowski Dom Kultury, Miejską Bibliotekę Publiczną (wraz z Miejską Galerią Sztuki) oraz Muzeum Regionalne Ziemi Limanowskiej.

Limanowski Dom Kultury jest organizatorem wielu różnorodnych wydarzeń kulturalnych, odbywających się na terenie miasta. W ramach Domu Kultury funkcjonuje kino, odbywają się spektakle, koncerty, festiwale. Do głównych imprez cyklicznych organizowanych przez LDK zalicza się: Festiwal Folklorystyczny „Limanowska Słaza”, Letnie Koncerty Muzyki Organowej i Kameralnej w limanowskiej bazylice, Dni Limanowej, festiwal filmów krótkometrażowych Filmowirówka. Ponadto, Limanowski Dom Kultury prowadzi zajęcia plastyczne, zajęcia szachowe, pracownię modelarską, rytmikę dla dzieci, warsztaty tańca nowoczesnego, warsztaty fotograficzne. Placówka sprawuje pieczę nad działalnością kapeli i zespołu folklorystycznego „Limanowianie”, dziecięcej grupy folklorystycznej, zespołu wokalnego dla dzieci, Młodzieżowej Grupy Teatralnej „Co się stało!?”, kabaretu. Limanowski Dom Kultury organizuje także kursy języków obcych, kursy komputerowe, kursy tańca towarzyskiego i kino plenerowe w miesiącach letnich. Funkcjonujące przy Limanowskim Domu Kultury kino jest jednym z dwóch działających na terenie powiatu limanowskiego. W 2013 roku odwiedziło je 18 305 widzów (wg danych BDL GUS). Zgodnie z informacjami opublikowanymi w Banku Danych Lokalnych GUS, Limanowski Dom Kultury

zorganizował w 2013 roku 163 wydarzeń kulturalne, w których udział wzięło łącznie 26 662 uczestników. Najwięcej zorganizowano występów zespołów amatorskich.

Podstawowe dane statystyczne dotyczące działalności Limanowskiego Domu Kultury i funkcjonującego przy nim kina zaprezentowano w poniższej tabeli:

Tabela 13. Funkcjonowanie Limanowskiego Domu Kultury oraz kina w 2013 roku

KINA		
Kina stałe wg formy własności		
ogółem		
ogółem	ob.	1
sale	szt.	1
miejsca na widowni	msc	302
seanse ogółem	szt.	951
seanse filmy produkcji polskiej	szt.	209
widzowie ogółem	osoba	18305
widzowie na filmach produkcji polskiej	osoba	4270
DZIAŁALNOŚĆ DOMÓW, OŚRODKÓW KULTURY, KLUBÓW I ŚWIETLIC		
Imprezy organizowane przez jednostkę i uczestnicy		
imprezy		
ogółem	szt.	163
występy zespołów amatorskich	szt.	73
występy artystów i zespołów zawodowych	szt.	24
dyskoteki	szt.	3
prelekcje, spotkania, wykłady	szt.	2
imprezy turystyczne i sportowo - rekreacyjne	szt.	1
konkursy	szt.	5
inne	szt.	55
uczestnicy imprez		
ogółem	osoba	26662
występy zespołów amatorskich	osoba	8145
występy artystów i zespołów zawodowych	osoba	4335
dyskoteki	osoba	1780
prelekcje, spotkania, wykłady	osoba	420
imprezy turystyczne i sportowo - rekreacyjne	osoba	900
konkursy	osoba	402
inne	osoba	10680

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

W Limanowej działa Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna wraz z Miejską Galerią Sztuki. Dysponuje ona dwiema wypożyczalniami (dla dzieci i dla dorosłych), czytelnią popularno-naukową, zbiorami działu regionalnego, czytelnią internetową. Placówka promuje czytelnictwo oraz historię i kulturę regionu. Wraz z Biblioteką funkcjonuje Miejska Galeria Sztuki. Jej działalność obejmuje organizację ekspozycji promujących dorobek artystyczny miejscowych twórców (zarówno

profesjonalnych, jak i amatorów) oraz wystaw zbiorowych. Działalność Miejskiej Galerii Sztuki integruje lokalnych twórców oraz środowiska związane z kulturą i sztuką. Zgodnie z danymi Banku Danych Lokalnych GUS, w 2012 roku z usług bibliotecznych w mieście Limanowa skorzystało 7 844 czytelników, odnotowano 88 378 wypożyczeń. W 2013 roku księgozbiór placówki liczył 71 777 woluminów. Poza biblioteką miejską na terenie Limanowej funkcjonują Biblioteka Pedagogiczna, kompletująca zbiory w zakresie pedagogiki, psychologii, literatury pięknej oraz Biblioteka Parafialna na której księgozbiór składa się literatura religijna, literatura popularna, klasyka polska i obca.

Tabela 14. Funkcjonowanie bibliotek na terenie miasta Limanowa w 2013 roku

BIBLIOTEKI		
Placówki biblioteczne		
biblioteki i filie	ob.	1
pracownicy bibliotek	osoba	12
księgozbiór	wol.	71777
zbiory elektroniczne zinwentaryzowane	szt.	158
czytelnicy w ciągu roku	osoba	-
wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz	wol.	-
Biblioteki naukowe, fachowe, pedagogiczne, fachowo - beletrystyczne, ośrodki informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej, biblioteki towarz.		
biblioteki i filie	ob.	2
powierzchnia pomieszczeń bibliotecznych	m2	365
pracownicy	osoba	4
księgozbiór	wol.	34350
zbiory specjalne	szt.	542
czytelnicy (użytkownicy aktywnie wypożyczający) w ciągu roku	szt.	1422

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Działalność Muzeum Ziemi Limanowskiej skupia się na popularyzacji zabytków miasta i powiatu, ich walorów krajoznawczych, kultury ludowej, lokalnych twórców. W Muzeum Ziemi Limanowskiej odbywają się Posiady Muzealne, sesje popularno-naukowe oraz spotkania Klubu Miłośników Sztuk Pięknych. W 2012 Muzeum odwiedziło 4 685 osób (wg danych BDL GUS).

Tabela 15. Funkcjonowanie Muzeum Regionalnego Ziemi Limanowskiej w 2013 roku

MUZEA		
Muzea		
muzea łącznie z oddziałami	ob.	1
zwiedzający muzea i oddziały	osoba	4685
zwiedzający muzea i oddziały na 10 tys. mieszkańców	osoba	3096
Imprezy oświatowe w muzeach		
odczyty/prelekcje/spotkania	szt.	1
seanse filmowe	szt.	2
konkursy	szt.	0

warsztaty	szt.	2
lekcje zajęcia	szt.	4

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Działalność kulturalna prowadzona jest także w obiektach sanktuarium limanowskiego, w których corocznie organizowane są Konkursy Palm Wielkanocnych oraz Przeglądy Szopek i Zespołów Kolędniczych. W sezonie letnim w bazylice odbywają się Letnie Koncerty Muzyki Organowej i Kameralnej. W Muzeum Parafialnym mieszkańcy i turyści podziwiać mogą zbiory sztuki sakralnej oraz pamiątki związane z historią Limanowej.

W związku z tym, iż Limanowa jest miastem powiatowym, działalność kulturalna Miasta Limanowa jest adresowana nie tylko do mieszkańców miasta, ale także do osób mieszkających na terenie całego powiatu limanowskiego.

Funkcjonowanie placówek kulturalnych i grup artystycznych na terenie miasta utrudnione jest przez niedostateczny rozwój infrastruktury kultury. Sala kinowa Domu Kultury wymaga modernizacji, by jakość projekcji była większa, a kino bardziej atrakcyjne dla widzów. Obecna liczba sal i pomieszczeń, jaką dysponuje placówka, jest niewystarczająca i nie zaspokaja w pełni zidentyfikowanych potrzeb. Baza lokalowa jest niewystarczająca, by rozszerzyć ofertę kulturalną Domu Kultury, w szczególności utrudniona jest organizacja postulowanych przez mieszkańców zajęć i warsztatów dla seniorów, ukierunkowanych na aktywizację osób starszych i zapobieganie ich społecznej marginalizacji. Także działalność miejskiej biblioteki ograniczona jest przez niedostatki lokalowe – obecna siedziba placówki jest niedostosowana do wymogów i potrzeb instytucji. Budynek nie posiada udogodnień dla osób niepełnosprawnych, a powierzchnia przeznaczona na gromadzenie księgozbioru jest za mała, co utrudnia odpowiednią organizację zbiorów i ich pełną dostępność dla czytelników. Budynek, w którym funkcjonuje placówka, nie może zostać rozbudowany, w żaden sposób nie jest możliwe podniesienie jego funkcjonalności oraz dostosowanie go do istniejących potrzeb. W Limanowej brakuje również dogodnego miejsca do organizacji przedsięwzięć plenerowych, które byłyby dodatkową atrakcją turystyczną dla miasta.

Sport i rekreacja

W mieście Limanowa istnieją długie tradycje uprawiania sportu. Mieszkańcy mają możliwość skorzystania z oferty następujących klubów sportowych:

- Auto-Moto-Klub Limanowa,
- Klub Sportowy Limanowa Forrest
- Klub Sportowy TAEKWONDO – WTF,
- Limanowski Klub Kyokushin Karate,
- Ludowy Klub Sportowy "PŁOMIENŃ", z sekcją piłki nożnej (seniorzy, juniorzy i trampkarze) i sekcją szachową,

- Miejski Klub Sportowy "Limanovia", z sekcją piłki nożnej (seniorów, juniorów, juniorów młodszych, trampkarzy i trampkarzy młodszych),
- Międzyszkolny Klub Sportowy w Limanowej,
- Międzyszkolny Ośrodek Sportowy Powiatu Limanowskiego,
- Uczniowski Klub Sportowy „Jedynka” przy ZSS Nr 1 w Limanowej, z sekcją siatkówki,
- Uczniowski Klub Sportowy „Szarotka” przy ZSS Nr 2 w Limanowej, ogólnosportowa,
- Uczniowski Klub Sportowy „Trójka” przy ZSS Nr 3 w Limanowej, z sekcją koszykówki,
- Uczniowski Klub Sportowy „Płomień” przy ZSS Nr 4 w Limanowej, z sekcją tenisa stołowego.

W Limanowej odbywają się cykliczne zawody sportowe, w których udział mogą brać mieszkańcy miasta oraz goście, takich jak: Limanowski Ekstremalny Maraton Pieszy KIERAT, Bieg Górski Limanowa Forrest, Halowa Liga Piłkarska Zakładów Pracy Firm i Instytucji, Halowy Turniej Piłki Nożnej o Puchar Burmistrza Miasta Limanowa, Turniej Tenisa Stołowego Zakładów Pracy, Firm i Instytucji o Puchar Przewodniczącego Rady Miasta, Szachowe Mistrzostwa Miasta Limanowa, Turniej Piłki Siatkowej-Plażowej, biegi przełajowe z okazji Święta Niepodległości, turniej szachowy z okazji 11 listopada, letnie mityngi sportowo-rekreacyjne, festyny międzyosiedlowe i festyny dziecięce. Ponadto, w Limanowej organizowane są imprezy sportowe o zasięgu krajowym i międzynarodowym: Międzynarodowy Turniej Piłkarski Chłopców, Międzynarodowy Turniej Piłkarski Drużyn Oldboy, Międzynarodowy Turniej Piłki Nożnej Juniorów o Puchar Burmistrza Miasta Limanowa, a także Satelitarny Turniej Tenisa Stołowego, mecze piłkarskie oldboy (Limanowa – Dolny Kubin). Limanowa jest również pomysłodawcą Turnieju Piłkarskiego Chłopców (do lat 15) pod nazwą „Futbol bez granic”, w którym startują drużyny z miast partnerskich, a turnieje rozgrywane są co roku w innym kraju.

Na bazę sportową miasta składają się głównie przyszkolne boiska, sale gimnastyczne oraz stadiony w Limanowej i Łososinie. W mieście funkcjonuje hala sportowa przy ZSS nr 3 z trybunami dla publiczności, sale gimnastyczne i hala na os. Zygmunta Augusta. W Limanowej działa również kryta pływalnia.

Baza rekreacyjno-sportowa jest uznawana za dosyć dobrze rozwiniętą, jednak wymagającą realizacji inwestycji w zakresie poprawy jej stanu. Część obiektów sportowych, szczególnie boisk, wymaga modernizacji. Korzystanie z sal gimnastycznych jest ograniczone, ponieważ służą one przede wszystkim uczniom szkół, konieczne jest wygospodarowanie większej liczby obiektów do rekreacyjnego uprawiania sportu oraz ułatwiających rozszerzenie oferty sportowo-rekreacyjnej miasta.

Ochrona zdrowia i opieka społeczna

Według Banku Danych Lokalnych GUS w 2013 roku na terenie miasta Limanowa funkcjonowało 20 przychodni ambulatoryjnej opieki zdrowotnej. Jedna przychodnia podlegała samorządowi terytorialnemu. Podstawowe dane statystyczne związane z funkcjonowaniem placówek ochrony zdrowia na terenie miasta Limanowa zaprezentowano w poniższej tabeli:

Tabela 16. Funkcjonowanie placówek ochrony zdrowia na terenie miasta Limanowa w 2013 roku

PRZYCHODNIE - AMBULATORYJNA OPIEKA ZDROWOTNA (STAN W DNIU 31 XII)		
Przychodnie		
Ogółem	ob.	20
praktyki lekarskie w miastach	--	9
placówki ambulatoryjnej opieki zdrowotnej na 10 tys. ludności	ob.	13
Przychodnie podległe samorządowi terytorialnemu		
przychodnie ogółem	ob.	1
Podstawowa opieka zdrowotna - porady		
porady ogółem		
Ogółem	jd	92 069
Ambulatoryjna opieka zdrowotna - porady lekarskie		
porady lekarskie ogółem		
Ogółem	jd	201 518
APTEKI I PUNKTY APTECZNE		
Apteki ogólnodostępne		
Apteki	ob.	11
Apteki - wskaźniki		
ludność na aptekę ogólnodostępną	osoba	1376

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na terenie miasta Limanowa funkcjonuje publiczny Szpital Powiatowy w Limanowej. Placówka dysponuje bazą 301 łóżek w 11 oddziałach: Anestezjologii i Intensywnej Terapii, Chirurgii Ogólnej, Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej, Chorób Dzieci, Chorób Wewnętrznych, Ginekologii i Położnictwa, Noworodkowy i Patologii Noworodka, Medycyny Paliatywnej, Pulmonologii, Chemioterapii Onkologicznej oraz Szpitalny Oddział Ratunkowy. Rocznie hospitalizowanych jest tutaj ok. 18 tys. pacjentów. Ambulatoryjna opieka specjalistyczna świadczona jest w 21 poradniach: Alergologicznej, Chirurgii Ogólnej, Chirurgii Urazowo-Ortopedycznej, Chirurgii Dziecięcej, Diabetologicznej, Dermatologicznej, Gastroenterologicznej, Ginekologiczno-Położniczej, Kardiologicznej, Laktacyjnej, Laryngologicznej, Logopedycznej, Medycyny Pracy, Neurologicznej, Oceny Rozwoju Dziecka, Okulistycznej, Onkologicznej, Reumatologicznej, Pulmonologicznej, Preluksacyjnej i Wad Postawy, Domowego Leczenia Tlenem. Rocznie udziela się ok. 80 tys. konsultacji specjalistycznych.

Instytucją świadczącą usługi opieki społecznej na rzecz mieszkańców miasta Limanowa jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej. Jest on instytucją polityki społecznej państwa mającą na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwyciężenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są one w stanie pokonać, wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Przy Ośrodku Pomocy Społecznej w Limanowej działa Świetlica dla dzieci z rodzin patologicznych oraz Środowiskowy Dom Samopomocowy o zasięgu ponadlokalnym. Z pomieszczeń budynku Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej korzystają grupy wsparcia Al. Anon oraz AA, które działają w godzinach popołudniowych. W ramach prowadzonej działalności Ośrodek wykonuje zadania własne Miasta Limanowa - zadania własne o charakterze obowiązkowym oraz zadania zlecone miastu Limanowa przez organy administracji rządowej.

Podstawowe dane dotyczące udzielonych świadczeń pomocy społecznej zaprezentowano w poniższej tabeli:

Tabela 17. Świadczenia pomocy społecznej w mieście Limanowa w 2012 roku

ŚWIADCZENIA POMOCY SPOŁECZNEJ		
Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej		
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	gosp. dom.	534
osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	osoba	1381
udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem	%	9,1
ŚWIADCZENIA RODZINNE		
Korzystający ze świadczeń rodzinnych		
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	rodzina	533
dzieci, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny – ogółem	osoba	1111
dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	osoba	1034
udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku	%	32,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wskaźnik „udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem” jest wyższy w mieście Limanowa, niż na obszarze całego regionu (6,7). Wskaźnik obrazujący udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem zarówno

na obszarze gminy miejskiej Limanowa, jak i na terenie całego powiatu od kilku lat kształtuje się powyżej średniej dla całego województwa.

Wykres 3. Udział osób korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem w gminie miejskiej Limanowa, powiecie limanowskim i województwie małopolskim w latach 2009-2012

Źródło: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2013, Gmina Miejska Limanowa

Z usług pomocy społecznej w mieście Limanowa korzysta stosunkowo duży odsetek ludności, większy, niż przeciętnie na obszarze całego regionu.

Struktura organizacji pozarządowych

Na terenie miasta Limanowa działalność prowadzą następujące organizacje pozarządowe i stowarzyszenia:

- Stowarzyszenie Chór Chłopięcy Bazyliki Matki Bożej Bolesnej w Limanowej,
- Chór Męski,
- Chór Mieszany „Canticum Iubilaeum” przy Bazylice Matki Boskiej Bolesnej,
- Katolickie Stowarzyszenie Przyjaciół Niepełnosprawnych Ruchowo „Cyrenejczyk”,
- Koło Łowieckie „JAWORZ”,
- Klub Abstynenta „Jutrzenka”,
- Krajowy Duszpasterz Romów,
- Krakowska Kongregacja Kupiecka, Oddział Terenowy w Limanowej,
- Liga Obrony Kraju,
- Limanowska Akcja Charytatywna „LACH”,
- Limanowski Klub Kyokushin Karate,
- Limanowski Podokrąg Piłki Nożnej,
- Limanowskie Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami i Ochrony Środowiska,
- Polskie Towarzystwo Turystyczno Krajoznawcze Zarząd Oddziału w Limanowej,
- Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Zarząd Rejonowy z siedzibą w Limanowej,

- Polski Związek Niewidomych Koło Powiatowe,
- Stowarzyszenie Miast i Gmin Partnerskich Limanowej,
- Uniwersytet III Wieku,
- Stowarzyszenie Rodzin Katolickich przy Parafii Wszystkich Świętych w Łososinie Górnej,
- Stowarzyszenie Romów w Limanowej z siedzibą w Laskowej,
- Stowarzyszenie Miłosierdzia Św. Wincentego A'Paulo,
- Stowarzyszenie Przedsiębiorców Branży Transportowej Powiatu Limanowskiego,
- Towarzystwo Miłośników Ziemi Limanowskiej,
- Związek Byłych Żołnierzy Zawodowych i Oficerów Rezerwy Wojska Polskiego,
- Związek Inwalidów Wojennych i Wojskowych,
- Związek Kombatantów Rzeczypospolitej Polskiej i Byłych Więźniów Politycznych,
- Związek Limanowian,
- Związek Nauczycielstwa Polskiego Sekcja Emerytów i Rencistów,
- Związek Strzelecki STRZELEC,
- Zarząd Oddziału ZNP w Limanowej,
- OSP Limanowa,
- Ludowy Klub Sportowy PŁOMIEŃ,
- Uczniowski Klub Sportowy PŁOMIEŃ
- Klub Sportowy Limanowa Forrest.

Bezrobocie i rynek pracy

Zgodnie z danymi Powiatowego Urzędu Pracy w Limanowej, miasto Limanowa jest trzecią gminą powiatu limanowskiego pod względem liczby bezrobotnych. Więcej osób bezrobotnych, zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy mieszka w gminie wiejskiej Limanowa oraz w gminie wiejskiej Mszana Dolna, obie gminy posiadają także większą liczbę mieszkańców, niż miasto. Kobiety stanowią większość – 50,4% ogółu bezrobotnych w mieście Limanowa, jednak warto zauważyć, że w porównaniu do liczby bezrobotnych kobiet z innych gmin oraz bezrobotnych kobiet powiatu limanowskiego ogółem, wskaźnik ten nie osiąga wysokiej wartości, a dysproporcje pomiędzy liczbą bezrobotnych kobiet, a liczbą bezrobotnych mężczyzn nie są duże. Dla porównania – stosunek liczby bezrobotnych kobiet do liczby osób bezrobotnych ogółem w powiecie limanowskim wynosi 53,8%, natomiast w gminie o największym udziale kobiet w liczbie osób bezrobotnych ogółem (Gmina Słupnice) stosunek ten wynosi aż 64,1%.

Tabela 18. Porównanie liczby bezrobotnych poszczególnych gmin powiatu limanowskiego w 2013 roku

Gmina	Bezrobotni ogółem	w tym		
		kobiety	w wieku 18-24 lata	z prawem do zasiłku
Limanowa - gmina miejska	1239	50,4%	20,4%	10,4%
Mszana Dolna - gmina miejska	595	51,4%	21,0%	10,4%
Dobra	715	54,4%	32,6%	9,2%
Jodłownik	625	49,8%	39,2%	9,0%
Kamienica	781	55,8%	26,8%	11,7%
Laskowa	527	53,7%	34,3%	7,8%
Limanowa-gmina wiejska	2259	50,7%	27,3%	11,4%
Łukowica	895	59,3%	28,8%	8,6%
Mszana Dolna-gmina wiejska	1291	53,0%	33,5%	10,6%
Niedźwiedź	580	55,3%	33,8%	8,8%
Słupnice	502	64,1%	31,9%	10,2%
Tymbark	560	59,3%	25,9%	9,8%
RAZEM	10569	53,8%	28,9%	10,2%

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Limanowej

Udział liczby osób z prawem do zasiłku w liczbie osób bezrobotnych ogółem w mieście Limanowa wynosi 10,4%, co jest wskaźnikiem wyższym, niż średnia dla powiatu. Około 20% bezrobotnych w mieście Limanowa, to osoby w wieku 18-24 lat.

Nieco gorzej, niż wskaźniki średnie dla całego powiatu limanowskiego, przedstawiają się dane dotyczące osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy w mieście Limanowa. Wybrane cechy szczególne bezrobotnych dla poszczególnych gmin powiatu limanowskiego przedstawia poniższa tabela:

Tabela 19. Osoby w szczególnej sytuacji na rynku pracy w poszczególnych gminach powiatu limanowskiego w 2013 roku

Gmina	Długotrwale bezrobotni	Bezrobotni powyżej 50 r. życia	Bez kwalifikacji zawodowych	Bez wykształcenia średniego
Limanowa - gmina miejska	62,3%	18,7%	25,2%	45,7%
Mszana Dolna - gmina miejska	63,0%	18,2%	23,9%	45,2%
Dobra	60,0%	15,7%	23,4%	46,6%

Jodłownik	59,2%	10,1%	31,0%	50,1%
Kamienica	59,3%	15,4%	23,9%	57,1%
Laskowa	59,6%	15,2%	17,8%	46,9%
Limanowa-gmina wiejska	58,9%	15,4%	31,6%	55,2%
Łukowica	63,6%	12,6%	24,9%	52,4%
Mszana Dolna-gmina wiejska	60,5%	14,3%	26,6%	53,4%
Niedźwiedź	61,9%	12,1%	27,2%	57,9%
Słupnice	62,5%	9,2%	35,7%	51,6%
Tymbark	62,5%	15,9%	22,9%	53,6%
RAZEM	60,8%	14,8%	26,9%	51,8%

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Limanowej

Szczególnym problemem jest wysoki udział osób długotrwale bezrobotnych w mieście Limanowa w 2009 roku w liczbie osób bezrobotnych ogółem – w 2013 roku wynosił on 62,3% i był wyższy, niż analogiczny wskaźnik dla obszaru całego powiatu (60,8%). Wyższy od średniej powiatowej był również udział liczby osób bezrobotnych powyżej 50 roku życia w liczbie osób bezrobotnych ogółem (powiat: 14,8%, miasto Limanowa 18,7%). Warto dodać, że wskaźnik ten dla obu miast powiatu – Limanowej i Mszany Dolnej był wyraźnie wyższy od średniej dla powiatu oraz od wartości dla poszczególnych gmin wiejskich. Liczba osób bez wykształcenia średniego w stosunku do liczby osób ogółem w Limanowej była mniejsza, niż w całym powiecie (powiat: 26,9%, miasto Limanowa 25,2%), mniejsza była także liczba osób bez wykształcenia średniego (powiat: 51,8%, miasto Limanowa: 45,7%). Obszar całego powiatu limanowskiego boryka się z wysoką stopą bezrobocia. Zgodnie z danymi Wojewódzkiego Urzędu Pracy, stopa bezrobocia dla powiatu limanowskiego wynosiła 16,6 % i była wyraźnie wyższa od średniej wojewódzkiej (10,4 %). Tylko jeden powiat cechował się wyższą stopą bezrobocia, niż powiat limanowski – powiat dąbrowski (18,2 %).

Zgodnie z danymi Małopolskiego Urzędu Statystycznego, w 2012 roku na terenie miasta Limanowa zatrudnionych było 6 577 osób, co stanowiło 43,6% wszystkich osób zatrudnionych na terenie powiatu limanowskiego. Dane te obrazują, jak duże znaczenie gospodarcze posiada miasto Limanowa dla całego powiatu i jak istotne ma znaczenie jako ponadlokalny rynek pracy.

Tabela 20. Liczba osób pracujących na terenie miasta Limanowa i powiatu limanowskiego w 2012 roku

	Ogółem		Rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo; rybactwo	Przemysł, budownictwo	Usługi
	ogółem	w tym kobiety			
Powiat limanowski	15 057	8 008	36	5 748	9 273
Miasto Limanowa	6 577	3 570	17	2 353	4 207

Źródło: Województwo Małopolskie 2013 - Podregiony, Powiaty, Gminy, Urząd Statystyczny w Krakowie

Kobiety stanowią 54,3% wszystkich pracujących na terenie miasta Limanowa (analogiczny wskaźnik dla powiatu jest o około jeden procent niższy). W mieście Limanowa dominuje zatrudnienie w usługach – w tym sektorze gospodarki zatrudnionych jest około 64% pracujących, przy czym przeważa zatrudnienie w usługach nierynkowych. Jest to charakterystyczne dla mniejszych ośrodków miejskich i obszarów wiejskich, gdzie do głównych pracodawców należą urzędy, szkoły publiczne, inne instytucje użyteczności publicznej. Bardzo niski jest odsetek pracujących w rolnictwie (0,26%), jednak podobna tendencja utrzymuje się na obszarze całego powiatu limanowskiego (0,24%), przy czym w statystykach nie ujmuje się podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób oraz gospodarstw indywidualnych w rolnictwie.

Do największych pracodawców na terenie miasta Limanowa zaliczamy następujące zakłady:

- Firma „Gold Drop” Sp. z o.o (chemia gospodarcza),
- Limatherm S.A. (kontrola i pomiary, produkcja ze stopów aluminium)
- Przedsiębiorstwo Usługowo Budowlane "BUDREM",
- Producent Mebli "CEZAR",
- Firma Handlowo Usługowa "Impuls",
- PPUH "JOWISZ",
- Biuro Turystyczne „LIMATUR",
- PPUH "WOLIMEX" (budownictwo),
- Przedsiębiorstwo „LIM-BUD-EXP" Sp. z o.o,
- Przedsiębiorstwo Wielobranżowe „LASKOPOL"
- Fabryka Drzwi i Okien „PARTNER,
- Zakład Usługowo Produkcyjny "EMITER" (osprzęt elektryczny),
- Przedsiębiorstwo Produkcji Lodów "Koral" Józef Koral sp.j.
- Firma Handlowo-Usługowa „TRANSBLACH”.

Rynek pracy w mieście Limanowa cechuje się stosunkowo niskim poziomem rozwoju miejsc pracy w usługach rynkowych oraz dużym uzależnieniem od zakładów wytwórczych. Z tego powodu trudności ze znalezieniem pracy posiadają osoby z wyższym wykształceniem, które często decydują się z tego powodu na migracje. Jednocześnie pracodawcy w mieście poszukują pracowników

charakteryzujących się pewnym poziomem wykształcenia i kwalifikacji, dlatego też tak wiele osób bez wykształcenia średniego i bez kwalifikacji pozostaje bez pracy. Szczególnie niepokojąca i mogąca wywoływać bardzo negatywne skutki w sferze społecznej jest duża liczba osób długotrwale bezrobotnych oraz osób bez wykształcenia średniego. Konieczne jest podejmowanie takich działań, które generować będą miejsca pracy dla osób bezrobotnych z tych grup. Dużą szansę na poprawę sytuacji stanowi rozwój branży turystycznej oraz obsługa ruchu turystycznego. W usługach turystycznych i okołoturystycznych często dla pracodawców liczą się bardziej indywidualne predyspozycje (np. umiejętność pracy z ludźmi, sumienność i dobra organizacja czasu), niż wykształcenie. Dlatego też, poprawa atrakcyjności miasta Limanowa oraz rozwój bazy turystycznej, dzięki którym nastąpi między innymi zwiększenie liczby odwiedzających, zwiększenie popytu na usługi branży turystycznej i, co za tym idzie, tworzenie nowych miejsc pracy tego typu, może przyczynić się do zmniejszenia skali tych zjawisk.

Zidentyfikowane problemy sfery społecznej

- nasilanie się zjawiska starzenia się lokalnej społeczności
- ujemne saldo migracji,
- brak pełnej integracji mniejszości narodowej,
- nie w pełni rozwinięta infrastruktura kultury oraz baza rekreacyjno-sportowa,
- wysoki poziom bezrobocia długotrwałego,
- niewystarczająca liczba miejsc pracy w sektorze usług rynkowych,
- odpływ młodych, wykształconych ludzi,
- stosunkowo wysoki udział osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej.

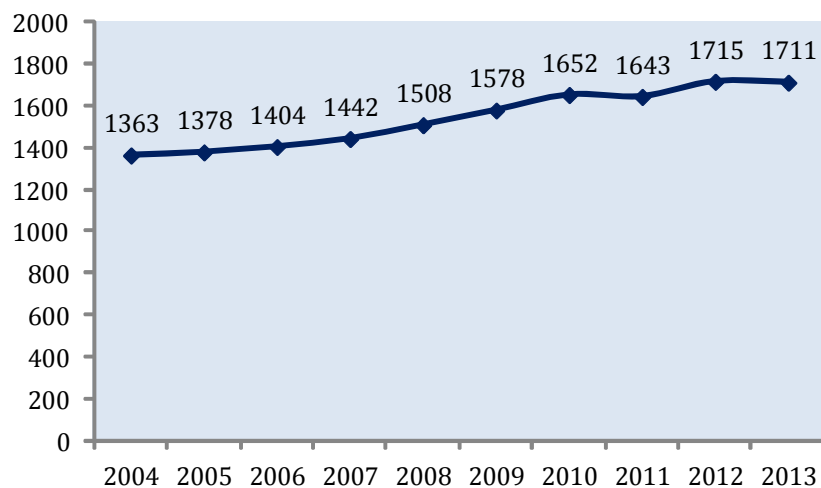

Sfera gospodarcza

Charakterystyka lokalnej gospodarki

Według danych Banku Danych Lokalnych GUS, w 2013 roku na terenie miasta Limanowa zarejestrowanych było 1 711 podmiotów gospodarki narodowej, z czego 76 (4,4%) należało do sektora publicznego, a 1 635 (95,6%) do prywatnego. W latach 2004-2013 liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność na terenie miasta Limanowa stale rosła. Ogółem, w badanym okresie liczba przedsiębiorstw wzrosła o 348 (25,5%).

Wykres 4. Liczba podmiotów gospodarki narodowej w mieście Limanowa w latach 2004-2013

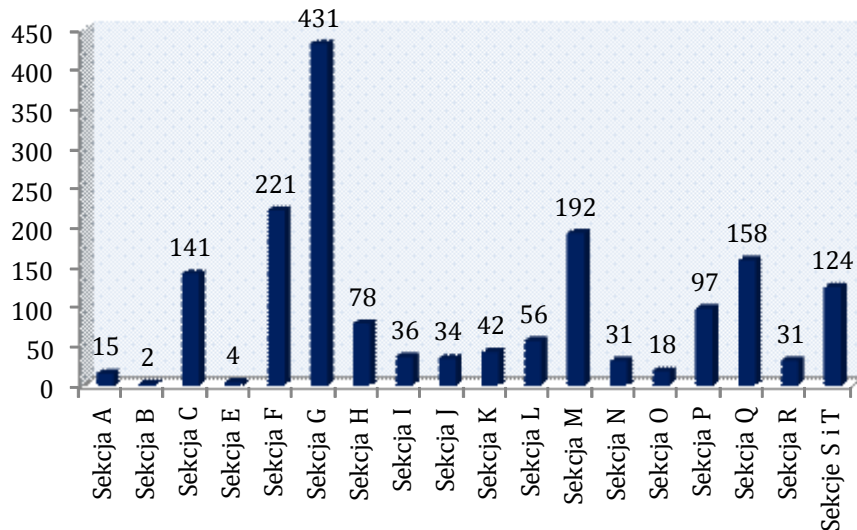

Źródło: Opracowano na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Pod względem form prowadzenia działalności gospodarczej zdecydowanie przeważają osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, stanowią one 72,9 % wszystkich podmiotów gospodarczych.

Pod względem branż, dominują podmioty sekcji G według klasyfikacji PKD 2007 - handel hurtowy i detaliczny, naprawa pojazdów, motocykli oraz artykułów gospodarstwa domowego (25,2%). Drugą pod względem liczebności podmiotów gospodarczych branżą jest sekcja F- budownictwo (12,9%). Stosunkowo mało podmiotów liczy sekcja I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi (2,1%), co jest negatywną cechą dla obszaru o wysokich walorach przyrodniczych i krajobrazowych, w gospodarce którego turystyka powinna odgrywać jedną z podstawowych ról. Szczegółowy wykaz branż, w jakich funkcjonują podmioty gospodarki narodowej na obszarze powiatu nowosądeckiego prezentuje poniższe zestawienie:

Wykres 5. Liczba podmiotów gospodarczych prowadzących działalność w mieście Limanowa w 2013 roku według PKD 2007

- A – rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo,
- B – górnictwo i wydobywanie,
- C – przetwórstwo przemysłowe,
- E – dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją,
- F – budownictwo,
- G – handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle,
- H – transport i gospodarka maszynowa,
- I – działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi
- J – informacja i komunikacja, pośrednictwo finansowe,
- K – działalność finansowa i ubezpieczeniowa,
- L – działalność związana z obsługą rynku nieruchomości
- M- działalność profesjonalna, naukowa i techniczna,
- N – działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca,
- O – administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne,
- P – edukacja
- Q - opieka zdrowotna i pomoc społeczna
- R - działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją
- S - pozostała działalność usługowa
- T - gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS

Liczebnie dominują podmioty branży handlowej, jednak nie są one największymi pracodawcami ze względu na to, że duża część przedsiębiorstw sekcji G to przedsiębiorstwa sektora MŚP, bardzo często osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, niezatrudniające więcej, niż kilka osób. Znajduje to odzwierciedlenie na rynku pracy – jak już wspomniano, w Limanowej duże znaczenie dla rynku pracy ma sektor usług nierynkowych, mało elastycznych, nisko korespondujących z sytuacją na rynku. Konieczne są więc działania mające na celu zdywersyfikowanie branż miejscowej gospodarki i tworzenie warunków do powstawania miejsc pracy w sektorze usług rynkowych. Do tego typu działań należy rozwój turystyki i rekreacji, który stwarza szansę na pozyskiwanie dochodów w

usługach gastronomicznych, hotelarskich, działalności z zakresu pozostałej obsługi osób przyjezdnych (transport, wynajem sprzętu sportowego, itp.).

W gospodarce miasta Limanowa przeważają tradycyjne branże, słabo rozwinięte są takie branże jak sektor usług nowoczesnych czy przemysł wysokich technologii, co oznacza brak miejsc pracy dla osób wysokowyszkolonych. Jednym z głównych problemów jest brak strategicznych inwestorów oraz brak rozwoju branż nowoczesnych (finanse i bankowość, usługi doradcze, przemysł farmaceutyczny, informatyczny, itp.), które mogłyby stać się lokomotywami lokalnej gospodarki.

Miasto Limanowa byłoby szczególnie dobrym miejscem lokalizacji zakładów, które wymagają dobrego stanu środowiska naturalnego. Podnoszenie ogólnej atrakcyjności miasta oraz wzmacnianie jego miejskiego charakteru i oddziaływania jako ośrodka gospodarczego i turystycznego, przyczyniłoby się do zwiększenia zainteresowania miastem u dużych inwestorów.

Aktywność gospodarcza obszaru, liczona jako podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności jest stosunkowo wysoka – w 2013 roku wynosiła 1 131 i była wyższa od średniej dla województwa małopolskiego, która wynosiła 1 045.

Tabela 21. Porównanie wskaźnika aktywności gospodarczej na terenie miasta Limanowa oraz województwa małopolskiego w 2013 roku

	Podmioty wpisane do rejestru REGON na 10 tys. ludności
Miasto Limanowa	1 131
Województwo małopolskie	1 045

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Poważnym problemem dla miasta Limanowa jest niewystarczająco rozwinięta branża turystyczna. Miasto posiada duży potencjał do rozwoju turystyki, zarówno z racji swojego położenia, jak też ze względu na znajdujące się w nim zabytki, miejsca kultu religijnego, itp. Jednak potencjał ten nie może być w pełni wykorzystany, ponieważ niedostateczna jest liczba przedsiębiorstw ukierunkowanych na obsługę turystów. W 2013 roku na terenie miasta funkcjonowało tylko 36 branży hotelarskiej i gastronomicznej. Brakuje także w pełni rozwiniętej infrastruktury turystycznej i okołoturystycznej, co utrudnia rozwój tej branży gospodarki lokalnej, obniża jakość usług turystycznych świadczonych na terenie miasta Limanowa, zmniejsza atrakcyjność miasta dla osób odwiedzających.

Stan finansów i charakterystyka budżetu

Zgodnie z danymi opublikowanymi w Banku Danych Lokalnych GUS, dochody budżetu Gminy Miejskiej Limanowa w 2013 roku wynosiły 53 932 613,27 zł. Dochody własne stanowiły 51% dochodów ogółem.

Tabela 22. Dochody Miasta Limanowa w 2013 roku

Dochody majątkowe		
Ogółem	zł	4094426,06
wpływy ze sprzedaży składników majątkowych	zł	12098,40
Dochody własne		
Razem	zł	27492926,01
Subwencja ogólna		
Razem	zł	14001793,00
Dotacje		
dotacje ogółem (celowe + dotacje §§ 200, 620)		
Ogółem	zł	12437894,26
Inwestycyjne	zł	3676137,99
Finansowanie i współfinansowanie programów i projektów unijnych		
dochody razem	zł	817105,19
Dochody uzyskane w rozdziałach ***78 - Usuwanie skutków klęsk żywiołowych		
Dział 600 - Transport i łączność	zł	336316,46

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Pod względem działów klasyfikacji budżetowej, największą część dochodów stanowią dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem (43,5%).

Tabela 23. Dochody Miasta Limanowa w 2013 roku według działów Klasyfikacji Budżetowej

Dochody ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej		
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	zł	5995,48
Dział 020 - Leśnictwo	zł	353,52
Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	zł	30897,00
Dział 500 - Handel	zł	252569,00
Dział 600 - Transport i łączność	zł	3226110,46
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	zł	1519522,33
Dział 710 - Działalność usługowa	zł	90389,68
Dział 750 - Administracja publiczna	zł	316751,87
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	zł	2550,00
Dział 752 - Obrona narodowa	zł	720,00
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	zł	22086,31

Dział 756 - Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	zł	23440524,21
Dział 758 - Różne rozliczenia	zł	14039826,00
Dział 801 - Oświata i wychowanie	zł	2402362,21
Dział 852 - Pomoc społeczna	zł	6551262,55
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	zł	825339,29
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	zł	281564,00
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	zł	572308,72
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	zł	103160,00
Dział 926 - Kultura fizyczna	zł	248320,64

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Dochód na jednego mieszkańca ogółem wynosił 3 546,38 zł. Była to wartość większa zarówno od średniej dla gmin powiatu limanowskiego (3 229,22 zł), jak też wszystkich gmin województwa małopolskiego (3 518,93 zł). Dochody własne na 1 mieszkańca wynosiły ponad 1 800 zł.

Tabela 24. Dochody Miasta Limanowa na 1 mieszkańca w 2013 roku

Dochody na 1 mieszkańca		
Ogółem	zł	3564,38
dochody własne	zł	1816,99
dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób fizycznych	zł	820,95
dochody własne - udziały w podatkach stanowiących dochody budżetu państwa podatek dochodowy od osób prawnych	zł	39,48
dochody własne - dochody podatkowe ustalone i pobierane na podstawie odrębnych ustaw	zł	523,68

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wydatki budżetu Miasta Limanowa ogółem wynosiły w 2013 roku 57 969 748,58 zł i były wyższe od dochodów o 4 037 135,31 zł. Największy udział w wydatkach posiadały wydatki bieżące ogółem – 78,5% (45 478 599,57 zł).

Tabela 25. Wydatki Miasta Limanowa w 2013 roku

Wydatki z budżetu ogółem		
ogółem	zł	57969748,58
wydatki majątkowe ogółem	zł	12491149,01
wydatki majątkowe inwestycyjne	zł	12491149,01
wydatki bieżące ogółem	zł	45478599,57
wydatki bieżące na wynagrodzenia	zł	20514518,67
wydatki bieżące na pochodne od wynagrodzeń	zł	3521269,56
wydatki bieżące na zakup materiałów i usług	zł	9092790,99
dotacje ogółem	zł	3337019,64
świadczenia na rzecz osób fizycznych	zł	6801472,12
wydatki bieżące jednostek budżetowych ogółem	zł	34645287,84

wydatki na obsługę długu (obsługa długu publicznego bez wypłat z tytułu gwarancji i poręczeń)	zł	647746,56
---	----	-----------

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Pod względem działów klasyfikacji budżetowej, największą część wydatków stanowiły wydatki w dziale 801 - Oświata i wychowanie. Łącznie wydatki w tym dziale wynosiły 21 348 429,20 zł (36,8%).

Tabela 26. Wydatki Miasta Limanowa w 2013 roku według działów Klasyfikacji Budżetowej

Wydatki ogółem wg działów Klasyfikacji Budżetowej		
Dział 010 - Rolnictwo i łowiectwo	zł	7268,48
Dział 400 - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz i wodę	zł	613758,10
Dział 500 - Handel	zł	2311655,13
Dział 600 - Transport i łączność	zł	9190915,78
Dział 630 - Turystyka	zł	22228,44
Dział 700 - Gospodarka mieszkaniowa	zł	439082,29
Dział 710 - Działalność usługowa	zł	191224,08
Dział 750 - Administracja publiczna	zł	4673553,64
Dział 751 - Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	zł	2550,00
Dział 752 - Obrona narodowa	zł	720,00
Dział 754 - Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	zł	176933,93
Dział 757 - Obsługa długu publicznego	zł	647746,56
Dział 801 - Oświata i wychowanie	zł	21348429,20
Dział 851 - Ochrona zdrowia	zł	602973,34
Dział 852 - Pomoc społeczna	zł	8127757,39
Dział 853 - Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	zł	1162625,41
Dział 854 - Edukacyjna opieka wychowawcza	zł	935301,16
Dział 900 - Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	zł	3476235,30
Dział 921 - Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	zł	1792781,15
Dział 926 - Kultura fizyczna	zł	2246009,20

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Wydatki Miasta Limanowa na jednego mieszkańca wynosiły w 2013 roku 3 831,19 zł. Podobnie, jak w przypadku dochodów na 1 mieszkańca, była to wartość wyższa zarówno od średniej dla gmin powiatu limanowskiego (3 315,55 zł), jak też całego województwa małopolskiego (3 497,96 zł).

Tabela 27. Wydatki Miasta Limanowa na 1 mieszkańca w 2013 roku

Wydatki na 1 mieszkańca		
ogółem	zł	3831,19
na oświatę i wychowanie	zł	1410,91
na kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego	zł	118,48

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Zidentyfikowane problemy sfery gospodarczej

- dominacja tradycyjnych branż w gospodarce,
- brak strategicznych inwestorów,
- niedostatecznie rozwinięty sektor usług rynkowych (poza handlem),
- niedostatecznie rozwinięta branża turystyczna (niewystarczająca liczba hoteli, punktów gastronomicznych, obiektów infrastruktury turystycznej, itp.),
- niedostateczny rozwój branż nowoczesnych, brak miejsc pracy dla osób wysokowykwalifikowanych.

Etap 2

PROCES UZYSKIWANIA WYNIKÓW Z DIAGNOZY

Analiza SWOT Miasta Limanowa

W trakcie warsztatów strategicznych zrealizowanych pod kierunkiem Burmistrza Limanowej Władysława Biedy, w których udział wzięli reprezentanci zaproszonych instytucji:

1. pracownicy Urzędu Miejskiego w Limanowej
2. Radni Rady Miejskiej w Limanowej
3. Przedstawiciele jednostek organizacyjnych Miasta
4. Przedstawiciele przedsiębiorców i środowisk gospodarczych

dokonano wnikliwej analizy zasobów gminy – jego mocnych i słabych stron, jak również zewnętrznych szans i zagrożeń mogących w istotny sposób wpływać na ograniczenia rozwojowe.

Analizę przeprowadzono techniką SWOT. Narzędzie to pozwoliło na analizowanie wskazywanych czynników w kontekście miejsca występowania (*wpływ zewnętrzny lub wewnętrzny*) oraz charakteru oddziaływania (*pozytywne lub negatywne*).

		Charakter oddziaływania czynnika	
		pozytywny	negatywny
Miejsce występowania czynnika	wewnętrzne	S silne strony	W słabe strony
	zewnętrzne	O szanse	T zagrożenia

W efekcie warsztatów strategicznych, osiągnięto następujące rezultaty:

1. Zdefiniowano kluczowe problemy rozwoju miasta w oparciu o diagnozę i ustalenia uczestników warsztatów;
2. Opracowano w grupach kluczowe elementy macierzy SWOT, zaprezentowano wyniki pracy w grupach, w konsekwencji dokonano wyboru czynników najistotniejszych dla miasta.

6. Wyniki analizy SWOT, charakteryzujące siły miasta, jego szanse, a także słabe strony i występujące zagrożenia

SILNE STRONY [S]	SŁABE STRONY [W]
<ol style="list-style-type: none"> 1. Gościnność instytucjonalna i indywidualna mieszkańców 2. Wysoki poziom edukacji (na poziomie podstawowym, gimnazjalnym) 3. Doskonałe położenie przyrodnicze 4. Miasto Limanowa - centrum administracyjnym dla całego Powiatu 5. Znaczący ośrodek wymiany handlowej z uporządkowaną przestrzenią targową 6. Istniejący potencjał dla rozwoju turystyki pielgrzymkowej 7. Ponadregionalna skala działania firm funkcjonujących na terenie Miasta 8. Dobry stan środowiska naturalnego 9. Brak przemysłu uciążliwego dla środowiska wpływającego na degradację naturalnych walorów Miasta.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Niski poziom rozwoju przedsiębiorczości 2. Nieatrakcyjny „lokalny” rynek pracy 3. Brak spójnego i efektywnego systemu promowania produktów wytwarzanych na terenie Miasta 4. Nieodpowiedni stan bazy i oferty kulturalnej 5. Deficyty w infrastrukturze dla rozwoju działalności gospodarczej 6. Niski stopień wykorzystywania odnawialnych źródeł energii 7. Nieadekwatny do potrzeb stan infrastruktury komunikacyjnej /brak obwodnicy i powiązań z głównymi szlakami komunikacyjnymi w regionie, nawierzchnia dróg, chodniki, oświetlenie/ 8. Nieodpowiedni system organizacji transportu i zarządzania ruchem wewnętrznym (Miasto – powiat) i zewnętrznym poza granicami powiatu 9. Wygórowane oczekiwania społeczne 10. Brak wystarczającej i zróżnicowanej bazy noclegowej 11. Wzrastająca ilość konfliktów społecznych 12. Rozproszona zabudowa na terenie Miasta 13. Pogarszający się stan środowiska - niska jakość wody pitnej, wzrost zanieczyszczenia powietrza w

	centrum Miasta 14. Brak potencjału inwestycyjnego Miasta 15. Niska aktywność społeczna mieszkańców 16. Pogarszająca się sytuacja finansowa osób starszych;
--	---

SZANSE [O]

1. Zwiększenie liczby turystów korzystających z oferty turystycznej Miasta
2. Realizacja projektów partnerskich, współpraca z samorządami, instytucjami społecznymi, partnerami gospodarczymi i ośrodkami naukowymi
3. Wzrost zainteresowania ofertą inwestycyjną Miasta
4. Wykorzystanie potencjału rozwojowego funduszy europejskich 2014 – 2020
5. Wykorzystanie dobrego położenia geograficznego – miejsca „dobrego życia”, szczególnie dla seniorów
6. Rozwój turystyki – Limanowa jako ważny dla regionu produkt turystyczny
7. Powstawanie nowych przedsiębiorstw
8. Budowa szybkiej kolei na linii Kraków – Limanowa – granica państwa
9. Pobudzenie mieszkańców do działania i angażowania się w życie społeczne Limanowej

ZAGROŻENIA [T]

1. Emigracja młodych, wykształconych mieszkańców
2. Starzenie społeczeństwa
3. Brak zainteresowania inwestorów działalnością na terenie Miasta
4. Brak współpracy z partnerami otoczenia Limanowej (samorzady, przedsiębiorcy, organizacje społeczne i naukowe) dla realizacji celów rozwojowych

Po zakończeniu fazy diagnostycznej uporządkowano dotychczas zebrane informacje – *czego się dowiedzieliśmy?* Następnie wyselekcjonowano i ustalono obszary najistotniejsze dla rozwoju miasta. Do uporządkowania wiedzy, wynikającej z diagnozy oraz utworzenia logicznej podstawy do sformułowania celów strategicznych, zastosowano narzędzie analizy TOWS/SWOT.

Na czym polegała analiza? Analizując wyniki SWOT zadaliśmy na warsztatach Zespołu ds. Strategii Rozwoju Miasta osiem kluczowych pytań, które wskazały możliwą strategię działania:

- czy silne strony pozwolą wykorzystać szanse? **Macierz 1.**
- czy słabe strony ograniczą lub zablokują wykorzystanie szans? **Macierz 2.**
- czy silne strony pozwolą na przezwycięzenie zagrożeń zewnętrznych? **Macierz 3.**
- i czy słabe strony wzmocnią negatywny skutek zagrożeń? **Macierz 4.**

oraz:

- czy zagrożenia osłabiają silne strony? **Macierz 5.**
- czy szanse potęgują silne strony? **Macierz 6.**
- czy zagrożenia spotęgują słabości? **Macierz 7.**
- i czy szanse pozwolą przezwyciężyć słabości? **Macierz 8.**

Przykładowe macierze w analizie SWOT/TOWS stosowane podczas pracy warsztatowej:

Macierz TOWS/SWOT – Miasto Limanowa
(dla przykładu *oddziaływanie słabych stron i szans*)

	SZ1	SZ2	SZ3	SZ4	SZ5	Suma
S1	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	
S2	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	
S3	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	
S4	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	
S5	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	
Suma						

Opis i mechanizm punktowania:

S – kolejne słabe strony

SZ – kolejne szanse

0-2 – skala ocen oddziaływania (0 – zależność nie występuje; 1 – zależność słaba; 2 – zależność silna)

Macierz TOWS/SWOT – Miasto Limanowa
(dla przykładu *oddziaływanie mocnych stron i zagrożeń*)

	Z1	Z2	Z3	Z4	Z5	Suma
M1	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	
M2	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	
M3	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	
M4	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	
M5	0-2	0-2	0-2	0-2	0-2	
Suma						

Opis i mechanizm punktowania:

M – kolejne mocne strony

Z – kolejne zagrożenia

0-2 – skala ocen oddziaływania (0 – zależność nie występuje; 1 – zależność słaba; 2 – zależność silna)

Dla każdego z ośmiu pytań przedstawionych powyżej zbadaliśmy relacje i powiązania zachodzące pomiędzy poszczególnymi zagrożeniami i siłami, szansami i siłami, zagrożeniami i słabościami oraz szansami i słabościami wraz z systemem punktowania wybranych relacji. Dzięki zastosowaniu takiego narzędzia, Miasto Limanowa mogło obrać odpowiednią do wyników badania strategię działania:

konkurencyjną (*eliminowanie słabych stron i wykorzystywanie szans rozwojowych*);

agresywną (*maksymalne wykorzystanie silnych stron i szans wynikających z otoczenia*);

konserwatywną (*minimalizowanie negatywnego wpływu otoczenia przez wykorzystanie mocnych stron i potencjału organizacji*)

lub **defensywną** (*minimalizowanie słabych stron i próba eliminowania zagrożeń otoczenia*).

Dla uzyskania maksymalnie obiektywnych wyników analizy SWOT/TOWS ustalono, że każdy z uczestników Zespołu ds. Strategii Rozwoju Miasta wykona proces analityczny samodzielnie, a w dalszej kolejności nastąpi proces oceny uzyskanych

wyników i ustalenia ostatecznego wyniku wskazującego na możliwość obrania konkretnej strategii działania Miasta Limanowa w perspektywie roku 2020.

7. Wyniki analizy TOWS wskazującej na konieczność obrania konkretnej strategii działania dla miasta

Indywidualne wyniki analizy charakteryzowały się jedną wspólną cechą: wszyscy uczestnicy Zespołu biorący udział w analizie jednogłośnie ocenili, że biorąc pod uwagę badanie relacji i powiązań pomiędzy poszczególnymi czynnikami wskazanymi w analizie SWOT, działanie Miasta Limanowa w kolejnych latach powinno być skoncentrowane na eliminowaniu słabych stron oraz podejmowaniu inicjatyw wykorzystujących szanse rozwojowe miasta.

Tabela. Zestawienie zbiorcze wyników analizy TOWS/SWOT

	Szanse (Sz)	Zagrożenia (Z)
Silne strony (S)	116 + 117 = 232	35 + 23 = 58
Słabe strony (W)	175 + 210 = 385	82 + 70 = 152

Ta cecha wyników analizy (*powiązanie słabych stron z szansami uzyskało najwyższą punktową wagę*) wskazuje na jasno określoną ocenę Zespołu ds. Strategii Rozwoju Miasta w zakresie wyboru konkurencyjnej strategii działania samorządu.

Tabela. Strategia działania na podstawie analizy TOWS/SWOT

	Szanse	Zagrożenia
Siły	Strategia agresywna	Strategia konserwatywna
Słabości	Strategia konkurencyjna	Strategia defensywna

Strategia konkurencyjna to takie działanie, które dąży do wykorzystania szans pojawiających się w otoczeniu, a także dążeniu do przekształcania słabych stron w atuty samorządu – jest to strategia budowania przewagi konkurencyjnej i podnoszenia atrakcyjności samorządu. Wyniki analizy SWOT/TOWS były brane pod uwagę w sposób bezpośredni w tworzeniu planu strategicznego dla Miasta Limanowa.

W efekcie zrealizowanych prac diagnostycznych, cyklu warsztatów strategicznych oraz analizy SWOT/TOWS, Zespół ds. Strategii Rozwoju Miasta Limanowa podczas kolejnych warsztatów strategicznych wyznaczył priorytetowe obszary rozwoju, w ramach których należy podejmować inicjatywy projektowe do roku 2020

8. Zidentyfikowane i opracowane na powyższej podstawie obszary, w których planowany jest rozwój Miasta Limanowa

---

OBSZARY STRATEGICZNEGO DZIAŁANIA:

LIMA[NOWE] MIASTO

LIMA[NOWA] – PRODUKT TURYSTYCZNY

PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

REWITALIZACJA PRZESTRZENI MIEJSKIEJ

Na podstawie wyznaczonych obszarów strategicznego działania, określone zostały cele strategiczne każdego obszaru, cele operacyjne w ramach celów strategicznych oraz działania i inicjatywy planowane do podjęcia w celu realizacji wizji rozwoju Miasta Limanowa do roku 2020.

Obszar 1. LIMA[NOWE] MIASTO lub LIMA[NOWA] STRONA MIASTA

Cel strategiczny:

Nadanie miastu nowych funkcji

Cel operacyjny 1:

Stworzenia w Limanowej przestrzeni dobrego życia – „SlowCity”

Cel 1. realizowany będzie głównie poprzez działania i inicjatywy w zakresie:

- 1.1. zwiększania jakości infrastruktury ochrony środowiska (*ujęcie wody konsumpcyjnej, sieć wodociągowa, stacje uzdatniania wody, przepompownie ścieków, kanalizacja, oczyszczalnie ścieków*);
- 1.2. inicjowania, zachęcania i inwestowania w systemy zarządzania energią oraz odnawialne źródła energii;
- 1.3. udoskonalania miejskiej infrastruktury publicznej (zieleń, place zabaw, obiekty spotkań towarzyskich, usuwanie barier architektonicznych);
- 1.4. dalszego „otwierania” miasta na mieszkańców, udostępniania dotychczas nieudostępnionych potencjałów i przestrzeni;
- 1.5. podnoszenia standardu i wdrażania nowych narzędzi dla komunikacji z mieszkańcami;
- 1.6. eksponowania tradycji, rzemiosła i produktów lokalnych;
- 1.7. promowania „Limanowej Gościnnej” jako ważnej cechy miasta
- 1.8. tworzenia warunków infrastruktury publicznej i gospodarczej zapewniającej rozwój zawodowy i bezpieczeństwo społeczne

Cel operacyjny 2:

Podniesienie konkurencyjności Limanowej poprzez utworzenie lokalnego ośrodka funkcjonalnego

Cel 2. realizowany będzie głównie poprzez działania i inicjatywy w zakresie:

- 2.1. zdiagnozowania powiązań pomiędzy jednostkami samorządu terytorialnego otoczenia Miasta Limanowa
- 2.2. badania wspólnych kierunków rozwojowych wynikających z diagnozy powiązań
- 2.3. opracowywania planów działania dla zidentyfikowanych kierunków rozwojowych
- 2.4. powołanie partnerstwa Limanowskiego Ośrodka Funkcjonalnego
- 2.4. uspołnienie zapisu planistycznego dla jednostek samorządu terytorialnego przystępujących do partnerstwa
- 2.5. wspólnego planowania rozwijania konkurencyjności partnerstwa
- 2.6. tworzenia i organizacji nowych instrumentów rozwojowych

Obszar 2. LIMA[NOWA] PRODUKT TURYSTYCZNY

Cel strategiczny:

Lima[nowa] produktem turystycznym wzmacniającym markę Małopolski

Cel operacyjny 1:

Rozwój infrastruktury turystyki aktywnej, rekreacyjnej, kulturalnej i przestrzeni spędzania czasu wolnego

Cel 1. realizowany będzie głównie poprzez działania i inicjatywy w zakresie:

- 1.1. rozwijania i podnoszenia standardu bazy noclegowej;
- 1.2. modernizacji i renowacji obiektów agroturystycznych;
- 1.3. turystycznego i rekreacyjnego zagospodarowanie Potoku Starowiejskiego i Jabłonieckiego
- 1.4. kompleksowego zagospodarowania i systematycznego udostępnienia „potencjału ekstremalnego” Miejskiej Góry
- 1.5. inwestowania w zieloną infrastrukturę turystyczną Limanowej
- 1.6. tworzenia infrastruktury rekreacyjnej i kultury fizycznej dla dzieci i młodzieży
- 1.7. utworzenia lokalnej trasy turystycznej (trasy spacerowe, biegowe, rowerowe, narciarstwa biegowego),

Cel operacyjny 2:

Zbudowanie turystycznych kompetencji miasta

Cel 2. realizowany będzie głównie poprzez działania i inicjatywy w zakresie:

- 2.1. tworzenia i rozwijania oferty markowych produktów turystyki rekreacyjnej, aktywnej i pielgrzymkowej;
- 2.2. identyfikowania, wspierania rozwoju i promowania produktów lokalnych
- 2.3. włączenia produktu Lima[nowa] do regionalnej i ogólnopolskiej informacji turystycznej
- 2.4. wykorzystania potencjału „transgraniczności” Limanowej i funkcjonowania w sieci miast partnerskich
- 2.5. wdrożenia w strukturze samorządu zasad wysokiego standardu świadczenia usług turystycznych (*identyfikacja możliwości_generowanie pomysłów_tworzenie produktu/oferty_komercjalizacja_ewaluacja_doskonalenie*)

Obszar 3. PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ

Cel strategiczny:

Zwiększenie atrakcyjności inwestycyjnej Limanowej

Cel operacyjny 1:

Wsparcie rozwoju przedsiębiorców regionu celem zwiększenia ich potencjału produkcyjnego, usługowego i konkurencyjnego

Cel 1. realizowany będzie głównie poprzez działania i inicjatywy w zakresie:

- 1.1. przygotowania terenu i utworzenia limanowskiej strefy gospodarczej
- 1.2. infrastrukturalnego wsparcia procesu tworzenia i rozwoju istniejących firm z sektora MŚP (*uzbrojenie terenów, niezbędne korekty układu komunikacyjnego obszaru inwestycyjnego, budowę niezbędnej infrastruktury biznesowej, w tym produkcyjnej i usługowej*)
- 1.3. tworzenia sieci wsparcia merytorycznego i współpracy przedsiębiorstw działających w obszarze limanowskiej strefy gospodarczej
- 1.4. zapewnienia organizacji i funkcjonowania instrumentów finansowych wspierających działalność przedsiębiorstw limanowskiej strefy gospodarczej
- 1.5. organizacji sprawnej struktury zarządzającej limanowską strefą gospodarczą

Cel operacyjny 2:

In corpore – stworzenie warunków i nawiązanie współpracy pomiędzy sektorami samorządu, nauki i biznesu

Cel 2. realizowany będzie głównie poprzez działania i inicjatywy w zakresie:

- 2.1. organizowania stałych form współpracy poruszającej kwestie innowacyjności, nowych technologii oraz kreowania możliwości badawczych i rozwojowych w partnerstwie samorządu – środowisk naukowych – przedsiębiorców
- 2.2. promowania potencjału gospodarczego Limanowej i przedsiębiorstw o ponadregionalnej skali działania
- 2.3. wspierania przedsiębiorstw i tworzenia warunków dla podejmowania wspólnych inicjatyw podnoszących konkurencyjność Limanowej
- 2.4. tworzenie zachęt dla inwestowania w Limanowej przez firmy branży turystycznej

Cel operacyjny 3:

Zwiększenie wskaźnika przedsiębiorczości

Cel 3. realizowany będzie głównie poprzez działania i inicjatywy w zakresie:

- 3.1. promowania i rozwijania postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców
- 3.2. wsparcia w poszukiwaniu i organizowaniu źródeł rozpoczęcia działalności
- 3.3. wspierania nowopowstających przedsiębiorstw w początkowej fazie rozwijania aktywności gospodarczej
- 3.3. organizowania wydarzeń typu Business Show, Success Show promujących lokalne osiągnięcia w biznesie

Obszar 4. REWITALIZACJA PRZESTRZENI MIEJSKIEJ

Cel strategiczny:

Wzrost aktywności społecznej i zawodowej mieszkańców

Cel operacyjny 1:

Uporządkowanie funkcjonalności przestrzeni publicznej, gospodarczej i środowiska

Cel 1. realizowany będzie głównie poprzez działania i inicjatywy w zakresie:

- 1.1. adaptacji obiektów infrastrukturalnych do funkcji społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych
- 1.2. integrowania wielofunkcyjności budynków użyteczności publicznej
- 1.3. poprawy dostępności usług opieki zdrowotnej dla mieszkańców
- 1.4. zwiększenia poziomu estetyki budynków i przestrzeni miejskiej
- 1.5. inwestowania w podniesienie jakości podstawowej infrastruktury komunalnej

Cel operacyjny 2:

Podniesienie standardu komunikacyjnego i transportowego w mieście

Cel 2. realizowany będzie głównie poprzez działania i inicjatywy w zakresie:

- 2.1. wspierania budowy szybkiej kolei na linii Kraków – Limanowa – granica państwa
- 2.2. reorganizacji i poprawy stanu układu komunikacyjnego /wyprowadzenie ruchu z centrum miasta, powiązania z głównymi szlakami komunikacyjnymi w regionie, nawierzchnie dróg, chodniki, oświetlenie/
- 2.3. tworzenia spójnych przestrzeni parkingowych
- 2.4. utworzenia wysokiej jakości systemu organizacji transportu i zarządzania ruchem na i poza obszarem miasta

Cel operacyjny 3:

Zmniejszenie negatywnych zjawisk społecznych towarzyszących procesowi starzenia się społeczeństwa

Cel 3. realizowany będzie głównie poprzez działania i inicjatywy w zakresie:

- 3.1. podniesienie standardu opieki nad osobami starszymi (wiek 60+)
- 3.2. wypracowanie nowego modelu form i metod opieki domowej nad osobami starszymi
- 3.3. tworzenia infrastruktury i atrakcji przestrzennych dla osób starszych
- 3.4. udostępniania amatorskiej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej dla rozwoju kondycji ruchowej i psychicznej osób starszych
- 3.5. reaktywacji potencjału społecznego osób starszych i ponownego wykorzystania go w społeczeństwie

9. System wdrażania Strategii Rozwoju Miasta Limanowa 2014 – 2020

Przyjęty proces wdrażania Strategii zawiera się w dwóch warstwach realizacyjnych:

- [1] warstwa organizacyjna**
- [1.1] formalne umocowanie zadania w strukturze organizacyjnej Urzędu Miejskiego w Limanowej
  - [1.2] uruchomienie roboczych rocznych przeglądów wdrożeniowych wraz z oceną rezultatów podejmowanych działań
- [2] warstwa merytoryczna**
- [2.1] opracowywanie rocznych planów działania w relacji do celów operacyjnych Strategii
  - [2.2] doprowadzenie do zgodności wykorzystywanych narzędzi rozwoju z kierunkami działania Strategii
  - [2.3] pozyskiwanie funduszy zewnętrznych na działania i inicjatywy zidentyfikowane w dokumencie Strategii
  - [2.4] kontynuowanie procesu uspołeczniania zapisów Strategii

[1.1] formalne umocowanie zadania w strukturze organizacyjnej Urzędu Miejskiego w Limanowej:

Na początkowym etapie prac strategicznych przesądzono, że w aspekcie instytucjonalnym proces wdrażania Strategii będzie wewnętrzną kompetencją Urzędu Miejskiego – jako wyraz poważnego zobowiązania władz samorządowych do uzyskania zakładanych w dokumencie rezultatów. Obecna struktura organizacyjna Urzędu stwarza możliwości realizacji zadań, które zgodnie z założeniami systemu wdrażania pozwolą na jej efektywne wdrożenie. Wydział (*Koordinator Strategii*), któremu ostatecznie zostaną przypisane kompetencje realizacyjne, pełnić będzie funkcje koordynacyjne wobec pozostałych struktur Urzędu Miejskiego, merytorycznie odpowiedzialnych za przygotowanie, zgodnie ze swoimi kompetencjami rocznych planów działania.

[1.2] uruchomienie roboczych, rocznych przeglądów wdrożeniowych wraz z oceną rezultatów podejmowanych działań:

Koordinator Strategii – jako odpowiedzialny za osiągnięcie planowanych rezultatów Strategii – organizuje i prowadzi roczne przeglądy strategiczne monitorując proces jej realizacji. Sprawozdania dokumentujące przebieg spotkań

przekazywane są bezpośrednio do Burmistrza Limanowej – podlegając ocenie, modyfikacji i ostatecznie akceptacji.

[2.1] opracowywanie rocznych planów działania w relacji do celów operacyjnych Strategii:

Koordinator Strategii zobowiązany jest do koordynacji i nadzorowania opracowania szczegółowych planów działania – adekwatnych do celów operacyjnych ustalonych dla Strategii Rozwoju.

Przez plany działania rozumie się przygotowanie koncepcji konkretnych projektów w strukturze **N.O.W.E.**:

Nazwa zadania – tytuł przedsięwzięcia inwestycyjnego
Obiektywna potrzeba – uzasadnienie realizacyjne
Wymierne korzyści – posługiwanie się wskaźnikami produktu i rezultatu
Ekonomiczne uzasadnienie – racjonalne finansowo

Szczegółowe plany działania zostaną opracowane w terminie wyznaczonym przez Koordynatora Strategii. Od tego momentu będą obowiązywały pozostałe terminy procesu wdrażania Strategii.

Cechy charakterystyczne planów działania:

- ✓ w pełni koincydentne swym zakresem z zapisami Strategii Rozwoju Miasta Limanowa 2014 – 2020, Strategią Rozwoju Powiatu Limanowskiego 2014 – 2020, Strategią Rozwoju Województwa Małopolskiego 2011 – 2020, Krajowej Polityki Miejskiej (*w finalnej wersji*) oraz europejskimi źródłami finansowania rozwoju na lata 2014 – 2020
- ✓ aprobowane przez otoczenie samorządu Limanowej, wypracowane z udziałem Rady Miejskiej w Limanowej
- ✓ uzgodnione jako indywidualne lub partnerskie (*zapewnienie konsultacji międzygminnych w kontekście poszukiwania szans rozwojowych w oparciu o współpracę partnerską*)
- ✓ zaakceptowane przez Skarbnika Limanowej z punktu widzenia zarządzania finansowego samorządu w perspektywie długoterminowej

[2.2] Doprowadzenie do zgodności wykorzystywanych narzędzi rozwoju z kierunkami działania Strategii:

Narzędzia planistyczne:

- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego
- Wieloletnie prognozy finansowe
- Roczny budżet Miasta Limanowa

zostaną wykorzystane jako fundament realizacyjny Strategii. Opracowanie i akceptacja w/w dokumentów w sposób bezwzględny zostanie poprzedzona badaniem stopnia wpływania na realizację zapisów Strategii.

[2.3] Pozyskiwanie funduszy zewnętrznych na działania i inicjatywy zidentyfikowane w dokumencie Strategii:

Odpowiedzialny za analizowanie źródeł, oceny ich adekwatności i pozyskiwanie funduszy zewnętrznych Koordynator Strategii, odpowiadać będzie za szczegółowe zadania w zakresie:

- ✓ tworzenie bazy wiedzy na temat zewnętrznych źródeł finansowania rozwoju samorządu, MSP oraz organizacji III sektora
- ✓ inicjowania i koordynowania prac przygotowawczych dla realizacji projektów
- ✓ świadczenia usług doradczych i eksperckich partnerom samorządu (organizacje społeczne, przedsiębiorcy i inni zainteresowani) w zakresie możliwości zewnętrznego wsparcia ich rozwoju
- ✓ kierowania budowaniem partnerstw instytucjonalnych i zadaniowych

[2.4] Kontynuowanie procesu uspołeczniania zapisów Strategii:

Partycypacja społeczna w tworzeniu strategii może przybierać różne formy – od biernego uczestnictwa do aktywnego udziału na każdym etapie konstruowania dokumentu. W toku dyskusji nad kształtem i zakresem konsultacji społecznych zdecydowano, że udział społeczeństwa to ważny element tworzenia strategii rozwoju i bezwzględnie należy uwzględnić jego udział na poszczególnych etapach realizacyjnych, z uwzględnieniem trzech poziomów uspołeczniania: *informowania (o tym co i dlaczego robimy), konsultowania (poznanie potrzeb, różnych punktów widzenia, komentarzy i opinii) oraz współdecydowania (uzyskanie akceptacji dla*

poszczególnych faz procesu tworzenia strategii).

Zrealizowany zakres uspołeczniania Strategii Rozwoju Miasta Limanowa

Etap	Proces uspołeczniania	Poziom uspołeczniania
1. Organizacja prac nad Strategią	<ul style="list-style-type: none"> a. Informacja o przystąpieniu do prac nad Strategią b. Przedstawienie Zespołu ds. Strategii c. Krótkie omówienie procesu tworzenia Strategii	INFORMOWANIE
2. Wizja Strategii	<ul style="list-style-type: none"> a. Przedstawienie propozycji wizji b. Uzasadnienie wyboru c. Analiza zgłoszonych uwag, opinii	INFORMOWANIE KONSULTOWANIE
3. Diagnoza strategiczna	<ul style="list-style-type: none"> a. Przedstawienie wyników diagnozy b. Analizowanie uzyskanych wyników c. „Poszukiwanie pól współpracy” d. Dyskusja, wspólne wnioskowanie	INFORMOWANIE KONSULTOWANIE
4. Analiza problemowa	<ul style="list-style-type: none"> a. Zgłaszanie problemów miasta b. Informacja o wynikach analizy problemowej c. Uzasadnienie wyborów w zakresie obszarów problemowych	INFORMOWANIE KONSULTOWANIE WSPÓŁDECYDOWANIE
5. Plan strategiczny	<ul style="list-style-type: none"> a. Przedstawienie sformułowanych celów strategicznych b. Uzasadnienie dokonanych wyborów c. Wspólne tworzenie	INFORMOWANIE KONSULTOWANIE

celów strategicznych – korekty, zmiany, sugestie i komentarze d. Formułowanie zmian w ostatecznym kształcie dokumentu	WSPÓŁDECYDOWANIE
--	------------------

Kontynuacja uspołeczniania Strategii Rozwoju Miasta Limanowa realizowana będzie poprzez:

1. Publikację dokumentu Strategii na stronie internetowej Miasta
2. Publikacje prasowe dotyczące procesu powstawania i uchwalenia dokumentu Strategii
3. Organizację spotkań branżowych z „przyjaciółmi” Strategii – organizacjami III sektora, przedsiębiorcami, władzami Powiatu Limanowskiego i Województwa Małopolskiego
4. Udostępnianie rezultatów z procesu wdrażania Strategii w otoczeniu Miasta Limanowa

Zapraszamy do podejmowania wspólnych działań i inicjatyw realizujących kierunki rozwoju i cele do osiągnięcia przez Nasze Miasto do roku 2020

**Władysław Bieda –
Burmistrz Miasta Limanowa**

**Wacław Zoń –
Zastępca Burmistrza Miasta, Szef Zespołu ds. Strategii Rozwoju Miasta 2020**